

GLAS

GLASILO DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

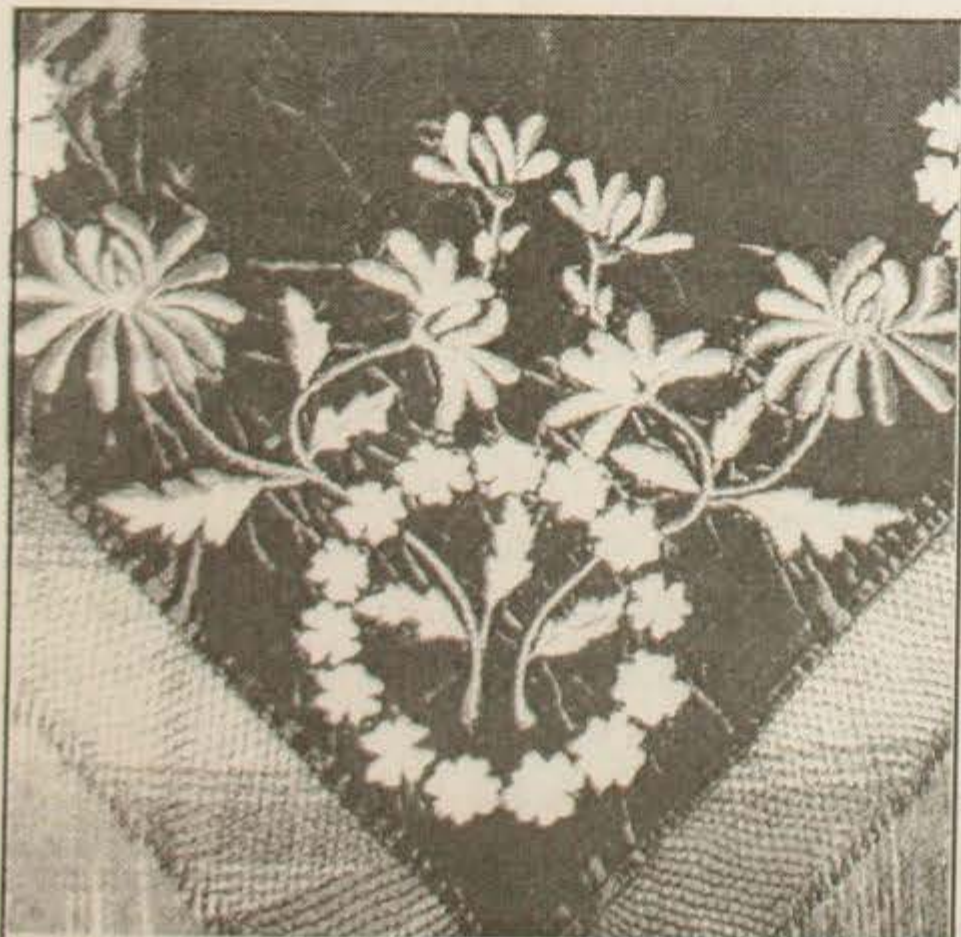
RAVNICE

IZASLANSTVO DSHV U POSJETU

REPUBLIČKOM MINISTRU

DUŽIJANCA '97

U ovom broju:

INTERVIEW:

mr. Bela Tonković

predsjednik DSHV

Riječ ispred...

U 57. broju našeg lista pisali smo svojevremeno o nepravdi koja se nanosi građanima muslimanske vjeroispovijesti, obzirom da određena komunalna djelatnost na teritoriji općine Subotica nije prilagođena potrebama svih subotičkih građana. U članku „Svi smo mi subotičani, zar ne?“, iz pera Sandora Molzera, skreće se pozornost nadležnima na ovaj propust. Naime, od vremena kada je uništeno tzv. „Tursko groblje“, na čijem mjestu je danas trafo stanica, subotičani muslimanske vjeroispovijesti nemaju groblje gdje bi po svojoj tradiciji sahranjivali mrtve.

I tako, od rujna mjeseca 1995. godine kada je članak objavljen, pa sve do skora, pitanje muslimanskog groblja je snašla, kao uostalom i mnoga druga, sudbina upornog „ćutanja predmeta“. Međutim, izaslanstvo subotičke muslimanske zajednice na čelu sa Bajramom Nezirovićem ishodilo je početkom kolovoza mjeseca ove godine kod predsjednika općine Kasza Jozsefa, ako ne svoje, a ono bar dio groblja za sahranjivanje pripadnika muslimanske zajednice.

Iskreno se radujemo ovom malom napretku, ali je neshvatljivo da se i takve, najprirodnije stvari, kao što je pravo na groblje i sahranu građana po tradiciji njihove vjeroispovijesti, moraju ishodovati izravno kod predsjednika općine i to nakon perioda od pedesetak godina, dok su u isto vrijeme predizborni govori kvazi demokrata puni hvale o nekakvome primjermom subotičkom, građanskom suživotu. Jer, ako je zakon isti za sve građane, a tvrdi se da

jeste, ako svatko mora plaćati dio obveza za korištenje komunalnih dobara - po ovom ili onom osnovu, zašto i pravo na to korištenje nije ravnopravno, već su u tome neki uskraćeni? Ovo pitanje dotiče jedino pravo na korištenje komunalnih usluga i njihovo reguliranje odlukama općinske Skupštine, ali što je u isto vrijeme sa osnovnim ljudskim pravima? Jer, dobro je znano, ponavljamo nanovo, muslimani su u ovom gradu imali i svoju bogomolju!

Dok smo još uvijek na početku borbe za ono što nam po prirodi stvari pripada, u spletu političkih makinacija i izbljedele demokracije odbacuje se već postignuto i hrli stazama neizvjesnosti u potrazi za afirmacijom. Tako se čari nestašne i naoko perspektivne skretnice zamjenjuju mnogo perspektivnijom i dakako, na ovaj ili onaj način unosnijom književnom kritikom, dostižući filozofiju više razine. Ne učiniti ništa, živjeći pri tom od dobro usmjerene i izmamljene potpore i zaleđine, a nakon toga kritizirati kao pravi znalac kojem je u „malom prstu“ svo znanje, ali i praksa ovoga svijeta, veliko je umijeće stečeno kroz vrlo koristan staž djelatnika s nižim koeficientom manje složenog rada.

Kritika koja je sama sebi svrha, kritika bez ispitanih bitnih elemenata stvarnosti i učinjenog, ujedno predstavlja i samog kritičara. Takav kritičar ili ti novopečeni filosof je po mnogo čemu narcisoidan i pun sebe, ali i umišljenog znanja koje mu daje pravo na kritiku. Isprazno kritikuje kako bi istakao sebe i omalovažio druge, te kritizirao,

kako bi sutra, ako ne već i danas bio potapšan po ramenu od strane naručilaca. Njegova je kritika znakovita, prepoznatljiva, a u smislu „operacija uspješna, pacijent umro“, što bi rekli - djelo izvrstno, ali ružno obilježeno i zapakirano. Da je možda i to dio zamisli njegova autora, kao i u nekim ranijim slučajevima, nije bitno. Važno je imati hrabrosti neupućeno kritizirati, što napose mami priznanje čak i drugog tabora. Kritika s povodom, priznanje zaslužno!

Međutim, dobro je poznato da skretnica ne trpi polovično znanje, a još manje neznanje i površnost, te se tako niti kritika radi kritike, uz jednostrani osvrt ne smatra obvezujućom, pogotovu jer joj se pristupa nadmeno i zlonamjerno, uz veliku dozu kompleksa niže vrijednosti.

Ne znam koliko li je njih ova stranka (DSHV) izvukla iz anonimnosti, pružila im šansu i proširila vidike, ali je sigurno da je dosta onih koji su se na nju i sve oko nje (što je možda još važnije) u znak „zahvalnosti“ bacili „kamenom, a ne kruhom“, a sve zbog osobne sujete i ne priznavanja svojih pravih težnji - želje za dominacijom. U težnji za probitkom na prvo mjesto, istovremeno pribjegavaju generaliziranju, a sve niske udarce obrazlažu pravednom i zasluženom kritikom. Međutim, ovim pojedincima je stranka najmanje kriva što su u lutanju za afirmacijom zagrizli komad koji teško mogu progutati. Zamjerajući drugome autoritarnost, sami su se svo vrijeme ponašali u smislu „možemo mi i bez vas“!

Pitam se stoga, koja je tu zapravo, razlika?

Urednica

DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA U VOJVODINI

Održane sjednice Predsjedništva i Vijeća DSHV

Predsjedništvo i Vijeće DSHV održali su 9.8.1997. svoju zajedničku sjednicu. Na dnevnom redu su bile pripreme za izbore u rujnu ove godine, izvješća o posjeti Sandžaku i hrvatskoj zajednici na Kosovu, te aktualnosti u DSHV. Na ovoj sjednici je zaključeno da će DSHV sudjelovati na predstojećim izborima, a samo onda neće, ako cijela oporba bude bojkotirala izbore. Nadalje je odlučeno da se nastave razgovori sa Savezom vojvođanskih Mađara o zajedničkom nastupu na izborima u izbornim jedinicama Subotica i Sombor.

Slijedeća sjednica Predsjedništva i Vijeća održana je 24.8.1997. i na njoj je razmatrano sudjelovanje DSHV u radu Foruma hrvatskih ustanova, posebno glede „Poslovnika” Foruma, pripreme za izbore i ostavke potpredsjednice Stanke Kujundžić.

Predsjedništvo i Vijeće DSHV smatraju da Forum treba da bude konsultativno tijelo u kojemu se stavovi mogu donositi samo konsenzusom. Ne možemo podupirati tendencije koje od Foruma žele napraviti parapolitičku krovnu organizaciju.

DSHV se priprema da sudjeluje na izborima u izbornim jedinicama Subotica i Sombor, i, možda, Vrbas i Srijemska Mitrovica. Na sjednici je odlučeno da se u principu treba nastupiti u koaliciji sa Savezom vojvođanskih Mađara. Sudeći po kontradiktornim vijestima po novinama u tom času se naziralo da SVM traži način kako da povuče svoje već postojeće dogovore s DSHV. Zato je odlučeno, da u slučaju da se SVM povuče iz koalicije, DSHV nastupi sam.

Na svoj zahtjev je Stanka Kujundžić razriješena dužnosti člana Odbora za upravu imovinom, a za novog člana izabran je Petar Kuntić.

Skrnavljenje grobova Hrvata

Svetozar Miletić, 4.8.1997.

Nepoznati počinioci srušili su na mjesnom groblju nadgrobne spomenike obitelji Vidaković i Škrabalo.

Znakovito je da su upravo ovi nadgrobni spomenici porušeni, jer su to spomenici obitelji po cijelom svijetu poznatog stručnjaka za ekologiju akademika prof. dr. Mirka Vidaković i roditelja jednog od najpoznatijih svjetskih stručnjaka za dijabetes (šećernu bolest) akademika prof. dr. Zdenka Škrabalo i njegovog brata poznatog filmskog režisera i kritičara mr. Ive Škrabalo.

Somborska policija se i ovog puta pravi „Tošom”, premda cijeli Lemeš i Stanišić bruje da su počinioci iz krugova onih Srba iz Hrvatske koji su prije dvije godine protjerali stanišićke Hrvate iz svojih domova.

Ni onda policija „nije mogla ništa učiniti”! I to u državi u kojoj se „ljudska prava uzorno štite”.

*****

Paris, 19.08-24.08 1997.

Dana 19. kolovoza ove godine započeo je svjetski Dan mladih katolika u Parisu. Susret je trajao od 19. - do 24. kolovoza. Mladima se 21. kolovoza pridružio i Sveti Otac Ivan Pavao II kojem su vjernici priredili veličanstven doček. Procjenjuje se da ga je u Parisu dočekalo oko 400.000 mladih katolika.

Nakon bdijenja 23. kolovoza, na pariškom hipodromu je 24. kolovoza papa Ivan Pavao II održao sv. misu uz nazočnost preko milijun mladih vjernika koji su pridošli u glavni grad Francuske iz 150 zemalja svijeta.

(U narednom redovitom broju GR donosimo iscrpnije izvješće.)

VIJESTI

TRODNEVNI POSJET EKIPE HRT VOJVODINI

Subotica, 22.08.1997.

Od 21. kolovoza u Vojvodini se nalazi ekipa novinara i snimatelja Hrvatske televizije. Njihov posjet je trajao do 23. kolovoza.

Prvog dana posjeta ekipa HTV boravila je Srijemskim Karlovcima i u Novom Slankamenu gdje se susrela sa Slavkom Kišom te župnikom novoslankamenskim Edom Španovićem. Već tijekom poslijepodneva posjetila je Petrovaradin i obavila razgovor sa članovima stranke Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Brankom Melvingerom - članom predsjedništva i Josipom Sabljakom. U Petrovaradinu su također vodili razgovor sa dekanom petrovaradinskog dekanata msgr. Stjepanom Milerom te petrovaradinskim župnikom Markom Kljajićem.

Dana 22. kolovoza ekipa Hrvatske televizije boravila je u Subotici. Posjetili su Franjevački samostan u Subotici, a nakon toga i subotičkog biskupa msgr. Ivana Penzesa. Potom su boravili u Domu stranke Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini gdje su se susreli sa čelnicima stranke i razgovarali o aktualnim političkim zbivanjima i aktivnostima stranke. Za HTV su govorili mr. Bela Tonković, predsjednik stranke, Antun Skenderović, Petar Kuntić i Martin Bačić. Ekipa HTV-a se upoznala i sa radom „Bunjevačke matice“ o čemu je govorila predsjednica Matice Viktorija Grunčić.

Posjet Hrvatima u Subotici nastavljen je boravkom u

nakladnoj kući „Hrid“ gdje su predstavnici televizije od strane Lidije Molzer upoznati sa problematikom rada i budućim planovima ove tvrtke. Hrvatska televizija je potom posjetila Dobrotvornu zajednicu „Amor vincit“ gdje su ih dočekali njeni aktivisti na čelu sa predsjednikom Ružom Crnković. Vodio se razgovor o djelovanju ove humanitarne organizacije, kao i o teškoćama u pribavljanju pomoći za socijalno ugroženo stanovništvo. Ekipa HTV-a je snimila i pratila predstavljanje knjige Mare Čović „Sjećanje - svjedočenje“, koje je toga dana organizirala „Bunjevačka matice“.

Svoj posjet Vojvodini ekipa HTV-a je završila 23. kolovoza boravkom u Lemešu, gdje je razgovarala sa članom DSHV i odbornikom Stipanom Knezijem, da bi potom posjetila Bački Brijeg i kulturno umjetničko društvo „Silvije Strahimir Kranjčević“. U poslijepodnevnom satima novinar i snimatelj Hrvatske televizije posjetili su Franjevački samostan u Baču, nakon čega su se vratili u Novi Sad.

Ekipa Hrvatske televizije je ova tri dana iskoristila za prikupljanje materijala za dvije televizijske emisije koje će odražavati vjernički i kulturni život Hrvata u Vojvodini.

Emisije će biti emitirane 15. i 16. rujna 1997. godine na prvom programu HTV-a u večernjim satima.

*****

Oproštaj od dr. Michaela Weningerera

Poslije četiri i pol godina službe kao veleposlanik Republike Austrije u Beogradu ovih dana dolazi na novu dužnost dr. Michael Weninger.

Za vrijeme njegove službe uspostavljene su bliske veze između DSHV i austrijskog veleposlanstva. Zahvaljujući dr. Weningeru DSHV je dva puta posjetio austrijski parlament u Beču, gdje su vođeni razgovori s predstavnicima svih frakcija o stanju ljudskih prava i rješenju pitanja nacionalnih manjina u SRJ. Osim toga on je ustrajno podupirao kandidaturu DSHV za prijem u Europsku demokratsku uniju (EDU).

Gospodin dr. Weninger odlazi na novu dužnost u Ministrastvu vanjskih poslova u Beču. Ovim putem se zahvaljujemo dr. Weningeru za sve što je učinio za nas i želimo da naše prijateljstvo i dalje traje, a na novom poslu da poluči veliki uspjeh.

23.08.1997. - Prošle godine na današnji dan potpisan je Sporazum o normalizaciji odnosa između RH i SRJ od kojeg se mnogo očekivalo. Kakvi takvi rezultati nisu izostali jedino Hrvati u SRJ još čekaju na svoja prava.

Problemi Francuske s nacionalnim manjinama

„Zaštita jezika regionalnih i nacionalnih manjina bila bi u suprotnosti s članom 2 Ustava Republike Francuske. Zbog toga Francuska ne može ratificirati Europsku kartu regionalnih i manjinskih jezika“- glasi nedavno donesena odluka Ustavno vijeća.

Piše: mr. Bela Tonković

IZBORI

Kako vidite, dragi prijatelji, razgovori s državom su počeli. Obavljen je prvi razgovor i nadamo se da će vrlo brzo uslijediti i drugi, treći i ostali... Sve dok se hrvatsko pitanje u Republici Srbiji ne riješi na zadovoljavajući način.

Naši su zahtjevi poznati: tražimo da nas država i formalno prizna kao nacionalnu manjinu, tražimo svoju kulturnu autonomiju, direktne parlamentarne mandate u skupštinama svih razina, proporcionalnu zastupljenost u organima državne uprave i poštivanje svih naših specifičnih prava prema obvezama koje su SR Jugoslavija ili njezine predšasnice preuzele međunarodnim dokumentima i internim zakonodavstvom.

Svim demokratskim snagama je jasno da su naši zahtjevi utemeljeni na i realni.

Našu poziciju u tim razgovorima dobri izborni rezultati će samo ojačati.

Kao što vidite, DSHV izlazi sam na ove izbore. Razgovori sa Savezom vojvođanskih Mađara nisu uspjeli. Vrlo nam je žao za

to, ali krivica nije na našoj strani. Savez vojvođanskih Mađara je popustio zahtjevu koalicije „Vojvodina“, koja je uvjetovala koaliciju sa SVM time da SVM nigdje ne smije biti u koaliciji s nama. Sada je pala i zadnja maska s koalicije „Vojvodina“: svaki Hrvat treba konačno shvatiti da je ta koalicija antihrvatska. Sukladno tomu se treba ponašati i kod glasovanja.

Naš je cilj da imamo narodnog poslanika u republičkoj skupštini i dobrim rezultatom smatram postizanje toga cilja.

Postizanje toga cilja je realno, ako se založi svaki naš član, svaki simpatizer i svaki Hrvat. Bit ćemo zahvalni za svaki glas i od ne-Hrvata i smatrat ćemo ga potporom u našoj borbi za naša prava i prava manjina.

Često me ljudi pitaju, kad ćemo mi Hrvati u SR Jugoslaviji imati to što imaju Srbi u Republici Hrvatskoj. A oni imaju svoju kulturnu autonomiju, svoje škole, kulturna društva, izdavačku kuću, svoje novine, dječje novine, mogu direktno birati poslanike u Sabor, kao i u one županijske i općinske skupštine, gdje žive u većem broju. I sve to hrvatska

država obilno financira; 1996. godine sa skoro 1,5 milijuna DM. SR Jugoslavija i Republika Srbija su dužne, svaka u domenu svoje kompetencije, i nama sve to osigurati. Ali se za to mi sami moramo izboriti. Nikom se ništa ne dariva na srebrnoj pladnju. Ako imamo svog narodnog poslanika u republičkoj skupštini, onda imamo tko će i tamo zastupati naše interese, imat ćemo tko će stalno govoriti o nama i za nas. Ne smijemo zaboraviti da se tamo odlučuje i donose zakoni.

Ovi izbori su prilika da uspjehe na međunarodnom planu potvrdimo uspjehom i na domaćem planu. I u međunarodnoj zajednici daleko ljepše se gleda na političku organizaciju koja ima svoga i svoga poslanika u državnoj skupštini.

Dakle, dragi prijatelji, svatko mora zasukat rukave, uvjeravati ljude oko sebe da trebaju glasati za Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i 21. rujna povesti sa sobom što veći broj glasača.

Uspjeh na izborima je uspjeh svih nas!

*****

Izaslanstvo stranke DSHV u posjetu kod republičkog ministra za ljudska i manjinska prava

OTVOREN „PAKET“ RAZGOVORA

U ponedjeljak, 11.08.1997. izaslanstvo DSHV u sastavu Bela Tonković, Josip Gabrić i Martin Bačić na vlastiti zahtjev se sastalo u Beogradu s ministrom bez portfelja u Vladi Republike Srbije, gospodinom Ivanom Sedlakom, zaduženim za pitanja nacionalnih manjina.

U jednoipolsatnom otvorenom i tolerantnom razgovoru dvije strane su iznijele svoja viđenja o rješenju hrvatskoga pitanja u SR Jugoslaviji i Republici Srbiji.

Predstavnici Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini predali su ministru Sedlaku „Memorandum Vladi Republike Srbije o rješenju hrvatskog pitanja“ u kojem se ističe potreba rješenja statusa hrvatske nacionalne zajednice, kao i rješenja pitanja prosvjete i školstva, znanstvenih ustanova, kulture i sredstava informiranja u okviru Kulturne autonomije Hrvata, direktnog parlamentarnog mandata, proporcionalne zastupljenosti Hrvata u organima državne uprave, policije i sudstva, te drugim pitanjima od interesa za Hrvate. Posebno je bilo govora o stanju ljudskih prava Hrvata, te djelovanju nekih državnih institucija.

Obje strane su sa zadovoljstvom konstatirale da je ovo prvi razgovor i dogovorili se da će proučiti stavove i poglede druge strane i vrlo brzo se ponovo sastati.

Predstavnici DSHV posjetili Županiju Posavsku u BiH

RAZGOVORI U CILJU BUDUĆE SURADNJE

Izaslanstvo DSHV u sastavu Bela Tonković, Petar Kuntić i Zlatko Ifković posjetilo je 13. i 14.08.1997. Posavsku Županiju u Bosni i Hercegovini.

Posjetu je predložio prof. dr. Pavo Živković, veleposlanik BiH u Mađarskoj, koji je bio i organizator posjeta.

Cilj posjeta je obnavljanje starih veza i uspostavljanje novih, posebno na području gospodarstva, te izmjene iskustva sa školskim sustavom Hrvata poslije osamostaljenja BiH i novog statusa Hrvata u SRJ.

Izaslanstvo DSHV posjetilo je župana mr. Pavu Kobaša, susrelo se s predsjednikom vlade, ministrima za školstvo, gospodarstvo i obnovu, s predsjednikom Gospodarske komore, te gospodarstvenicima.

Zaključeno je:

- na području političke suradnje mogućnosti su velike, prije svega na međusobnoj podršci u odnosu na Republiku Hrvatsku, kao i međunarodne ustanove, posebno za zaštitu ljudskih prava;
- na području prosvjete i školstva obje strane su zainteresirane za izmjenu iskustva u izradi dijela programa koji se odnose na lokalne specifičnosti;
- na području kulture postoji zanimanje za međusobno upoznavanje i suradnju;
- na području gospodarstva potrebe su veće nego mogućnosti. S Federacijom je moguća suradnja, za sada, samo preko Hrvatske ili Republike Srpske. U oba slučaja su carine visoke, jer je za nju SRJ treća zemlja, a i transport je otežan. Zbog orijentiranosti toga područja prema Vojvodini, postoje određene mogućnosti, koje će se moći realizirati tek poslije normalizacije odnosa SRJ - BiH.

Zaključeno je da se ostane na vezi i uspostavi suradnja čim ona bude moguća.

Izaslanstvo DSHV pozvalo je u uzvratni posjet političke dužnosnike i gospodarstvenike. Oni su to prihvatili i obećali da će posjet uzvratiti čim to bude moguće.

DSHV posjetio Sandžak

RAZMATRANJE MOGUĆNOSTI GOSPODARSKE
SURADNJE

Izaslanstvo DSHV u sastavu Bela Tonković i Zlatko Ifković posjetilo je Sandžak u vremenu od 1.-3.8.1997.

U okviru ove posjete izaslanstvo je posjetilo općine Sjenica i Tutin, te sjedište SDA-Sandžaka u Novom Pazaru.

U općini Sjenica i Tutin vođeni su razgovori s izaslanstvima na čelu s predsjednicima općina Džemailom Suljevićem i Esadom Džudževićem o mogućnostima gospodarske suradnje Hrvata iz Vojvodine s gospodarstvenicima Sjenice i Tutina. Analiza mogućnosti pokazala je da su potrebe velike, ali da je veliko

siromaštvo ljudi kočnica gospodarskim vezama. Zaključeno je da ipak postoje određene mogućnosti i da ih treba iskoristiti.

U susretu s izaslantvom SDA-Sandžak, koje je predvodio predsjednik SDA i Muslimanskoj nacionalnog vijeća

Sandžaka te savezni poslanik Sulejman Ugljanin, razmijenjeni su pogledi o (ne)rješavanju pitanja nacionalnih manjina u SRJ, posebno uloge međunarodnih čimbenika i političkih stranaka manjina. DSHV je predložio da se što prije održi susret svih političkih stranaka nacionalnih

manjina na kojemu bi se izradila zajednička politička platforma i dogovorio zajednički nastup spram države. SDA je podržao ovaj prijedlog i izrazio mišljenje da bi najbolje bilo jedan takav sastanak održati još prije izbora u rujnu ove godine.

NEIZVJESTAN OPSTANAK HRVATA
NA KOSOVU

U nastavku posjeta Sandžaku, predstavnici DSHV posjetili su na Kosovu Hrvate u Janjevu i Letnici.

U Janjevu živi još oko 850 Hrvata, a u župi Letnica, koja obuhvata sela Letnica, Šašare i Vrnavokolo, nešto manji broj.

Iseljavanje kosovskih Hrvata još uvijek traje. Međutim postoji određeni broj njih koji su odlučili da ne napuštaju sela u kojima žive već skoro 750 godina. Pred njih se, međutim, postavlja pitanje kako očuvati sebe i svoj identitet u nehrvatskom moru

Hrvatska obitelj iz Janjeva

koje nije baš prijateljski raspoloženo prema njima. Dok je župa Letnica još uvijek skoro

čisto hrvatska (od 126 učenika u školi 120 su Hrvati!), u Janjevu su Hrvati već mala manjina. Većinu čine Albanci i Romi.

Gospodarska situacija u obje župe je katastrofalna. Većina ljudi žive od humanitarnih organizacija, uglavnom Karitasa. Sigurno je da će tamo ipak ostati određeni broj Hrvata, pogotovo starijih ljudi, i zato na vrijeme treba misliti o njihovom zbrinjavanju u mjestu, gdje su se rodili i proživjeli cijeli svoj život.

Položaj u kojem se nalazi hrvatska nacionalna manjina u Vojvodini i SRJ na granici je progona

OBUSTAVITI DIO POMOĆI SRPSKOJ MANJINI, NAJEFIKASNIJA MJERA

Ante Beljo ravnatelj Hrvatske matice iseljenika i direktor centra, boravio je ovih dana u Subotici i Vojvodini na velikim završnim svečanostima Dužijance, iskonskog običaja Hrvata-Bunjevaca u povodu završetka žetve. Tom prigodom s vodstvom hrvatske nacionalne manjine u Vojvodini i SRJ razgovarao je o njihovom političkom i općem položaju. Zamolili smo gospodina Belju da nam ukratko prikaže političke i druge okolnosti u kojima žive tamošnji Hrvati.

Izmijenjena etnička slika Vojvodine

U početku razgovora gosp. Beljo je naglasio da je, prema dostupnim podacima, od početka 1991. do danas iz Vojvodine protjerano 45.000 Hrvata, te da pritisak protjerivanja ne posustaje, nego, naprotiv, raste obzirom na pojačano iseljavanje doseljenih Srba u Podunavlje, te ostalih Srba koji ne žele priznati hrvatsku vlast. Prema preciznim podacima katoličke Crkve, koji se nešto razlikuju od srbijanskih falsifikata pri popisu stanovništva u SRJ bilo je 1991. ukupno oko 410.000 Hrvata od čega u Vojvodini nešto iznad 160.000 a ostatak drugdje. Danas, prema procjeni u Vojvodini živi oko 115.000 Hrvata, u Boki kotorskoj oko 11.000 i na Kosovu oko 5000. Realna je pretpostavka da u SRJ živi danas znatno više Hrvata, ali se mnogi od njih zbog straha od porogona, posebice u Beogradu i Zemun, sakrivaju pod skutom

drugih nacija, ili kao Jugoslaveni, te pod nazivima regionalne pripadnosti.

Po službenoj statistici SRJ, u Vojvodinu se od 1991. doselilo ukupno 180.000 Srba, od čega 120.000 Srba koji su napustili Hrvatsku poslije „Bljeska” i „Oluje”. Gospodin Beljo ističe da ti ljudi ni u Hrvatskoj gdje su živjeli, nisu trpjeli Hrvate, pa je lako pretpostaviti njihovu netrpeljivost prema Hrvatima po dolasku u Vojvodinu. Etnička slika Vojvodine rapidno se mijenja već i zato što je uz Hrvate i oko 50.000 Mađara napustilo Vojvodinu tako da danas u Vojvodini ima oko 70 posto Srba a godine 1991. bilo ih je 57 posto. Nezaposlenost je velika, a ukupna gospodarska situacija u SRJ izuzetno je teška. U posebno su teškoj situaciji Hrvati zbog naglašene gospodarske diskriminacije, pa je paradoks da danas u nekad najbogatijoj regiji, Vojvodini i drugdje u SRJ, veliki broj Hrvata živi od pomoći dobrotvornog društva „Amor Vincit” i Caritas na razini biskupija.

Hrvati bez manjinskih prava

* Kao saborski zastupnik i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, koja brine i o nacionalnim manjinama Hrvata upoznati ste s položajem hrvatske nacionalne manjine u SRJ.

- Da, to je jedno od najboljih pitanja za Hrvate u SRJ, kojima ta država ne priznaje status nacionalne manjine. Zapravo, SRJ naprosto ne priznaje etnička

prava nesrpskom i necrnogorskom stanovništvu na svome teritoriju. Kada je riječ o Hrvatima, oni su danas dodatno još i najveće žrtve represivnih mjera, jer ih se bezobzirno tjera na iseljavanje. Hrvati Vojvodine na čelu sa Demokratskim savezom Hrvata Vojvodine (DSHV) uzaludno, već godinama, traže da SRJ donese ustavni zakon kojim bi bili priznati kao nacionalna manjina. Odgovora nema, iako, primjerice u Srbiji, čak 37 posto stanovništva čine nacionalne manjine što je prese-dan među europskim zemljama.

* Nakon što je 23. kolovoza prošle godine potpisan Sporazum o normalizaciji odnosa između Hrvatske i SRJ, među 18 sporazuma o položaju Hrvata u SRJ, posebno se u nas naglašava važnost zahtjeva da SRJ dade Hrvatima prava nacionalne manjine.

- U SRJ se na tom planu dosada ništa nije promijenilo. I dalje Hrvati nemaju status nacionalne manjine. Prije nekoliko dana u Beogradu je ministar u Vladi Srbije zadužen za pitanja ljudskih i manjinskih prava, primio predstavnike vojvođanskih Hrvata na čelu s g. Belom Tonkovićem, koji su, uz ostalo, ponovili zahtjev za reguliranjem statusa hrvatske nacionalne zajednice u Republici Srbiji i cijeloj SRJ. Bio je to njihov prvi susret na tako visokoj razini. Ali, prema običaju, sve se završilo na praznim riječima i obećanju da „treba nastaviti razgovore”. Ipak,

RAZGOVOR

taj posjet ministru pokazuje da među Hrvatima u SRJ, posebice u Vojvodini postoje snažnija politička gibanja i zahtjevi za pravima čega ranije nije bilo, što će, uz podršku iz Hrvatske, morati donijeti neke pozitivne rezultate i smanjiti pritisak na Hrvate.

* Kako to mislite?

- U SRJ danas je na snazi samo suptilniji oblik prisile a, koji se više ne provodi ubijanjem, grubim protjeravanjem i pljačkom Hrvata, nego i rafiniranim metodama obespravljanja ljudi i otežavanjem mogućnosti za normalni život. Primjerice, u Subotici, u kojoj je prema službenom popisu iz 1991. živjelo svega 21 posto Srba, a ostalo su bili Mađari i Hrvati, nedavno je za predsjednika Okružnog suda postavljen izvjesni Dragan Dašić, koji je poznat po tome što je bio sudac u okupiranom Belom Manastiru! Dakle, čovjek iz druge države postao je prvi čovjek Okružnog suda, iako u Sibotici ima veći broj boljih i sposobnijih sudaca za to radno mjesto, ali nisu Srbi i nisu iz Belog Manastira. Dakako, to je samo detalj tih rafiniranih metoda obespravljanja. Naročito je to upečatljivo u Vojvodini, koja sve do srpske okupacije 1918. godine nikada nije pripadala Srbiji, i u kojoj su Hrvati, posebice u Srijemu i Bačkoj, bili dominantan narod.

U Hrvatskoj situacija sasvim druga

* Kada je riječ o obespravljenju Hrvata u SRJ posebno je u tom pogledu složena situacija na području školstva i uopće obrazovanja.

- Dovoljno je reći da danas ni u Vojvodini, gdje je najveća koncentracija Hrvata, ni u Boki kotorskoj, niti u Beogradu i

Zemunu, gdje živi dosta Hrvata i kriptohrvata, nigdje na području SRJ, nema nijedne školske ustanove s hrvatskim nastavnim jezikom. To je tamo normalno a svaki pokušaj da se stanje izmijeni smatra se napadom na državni sustav. To je potpuno suprotno pravima koje u tom pogledu imaju Srbi u Hrvatskoj.

* Možete li iznijeti neke primjere iz prakse u Hrvatskoj?

- U Hrvatskoj pripadnici nacionalnih manjina čine 17 posto stanovništva, a ima ih desetak, s time da su neke malo-brojne i teritorijalno raspršene, ali svi imaju sva prava koja im pripadaju.

Najbrojnija je srpska nacionalna manjina pa su i izdaci za njihovo školstvo i kulturu najveći. Ilustracije radi, od ove školske godine bit će u dvadesetak mjesta u Hrvatskoj organizirana dodatna školska nastava u kojoj će pripadnici te manjine učiti srpski jezik i književost, povijest, zemljopis, likovnu i glazbenu kulturu i vjeronauk. Hrvatska će država snositi sve troškove tiskanja osnovnoškolskih udžbenika za pripadnike srpske nacionalne manjine. Posebno se iz proračuna izdvajaju sredstva za financiranje srpskih kulturnih organizacija.

* Imate li neke podatke o tim izdacima?

- Ministarstvo prosvjete i športa RH objavilo je podatke da je 1997. samo za financiranje izdavačke djelatnosti Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta” dosada utrošeno 2.894.000 kuna. Posebno se financiraju razne publikacije na srpskom jeziku, kao što je Narodni srpski kalendar, dječiji časopis „Bijela pčela” mjesečnik „Identitet” i razna druga izdanja iz srpske beletristike, te stručne i popularne litera-

ture. Za financiranje srpskih kulturnih organizacija Hrvatska izdvaja više nego za sve ostale nacionalne manjine.

Uvjet iz hrvatskog Ministarstva

* Nedavno ste u jednom razgovoru rekli da ćete se kao saborski zastupnik i ravnatelj HMI boriti za recipročnost tih manjinskih odnosa u Hrvatskoj i SRJ. Što to zapravo znači?

- Vidite, nemam ništa protiv da Hrvatska, unatoč velikim izdacima za obnovu i razvitak, izdvaja znatne novce za srpsku nacionalnu manjinu, jer kao demokratska i pravna država želimo poštovati ljudska prava. Ali, ako Srbi ne žele u SRJ ničim, pa ni najminimalnije, materijalno i na druge načine pomoći našoj manjini dužni smo mi to učiniti. Zalagati ću se da se dio sredstava namijenjenih srpskoj manjini u Hrvatskoj izdvoji za pomoć Hrvatima u SRJ.

* Je li točno da je hrvatsko Ministarstvo prosvjete i športa već u tom pogledu donijelo sličnu odluku u području školstva i obrazovanja.

- Da, pročitao sam da je tamo donijeta odluka kako će sve dogovoreno s podunavskim Srbima i ostalim pripadnicima srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj glede školstva i kulture, vrijediti samo jednu godinu. Ukoliko u tom razdoblju ne budu Hrvatima u SRJ osigurana adekvatna prava, prestat će i provođenje odluka o ostvarenju prava Srba u Hrvatskoj. Ta mjera nije popularna, ali je izgleda jedini način da se zaštite prava nacionalne manjine hrvata u SRJ-rekao je na kraju g. Ante Beljo.

Salih Zvizdić
„Vjesnik”

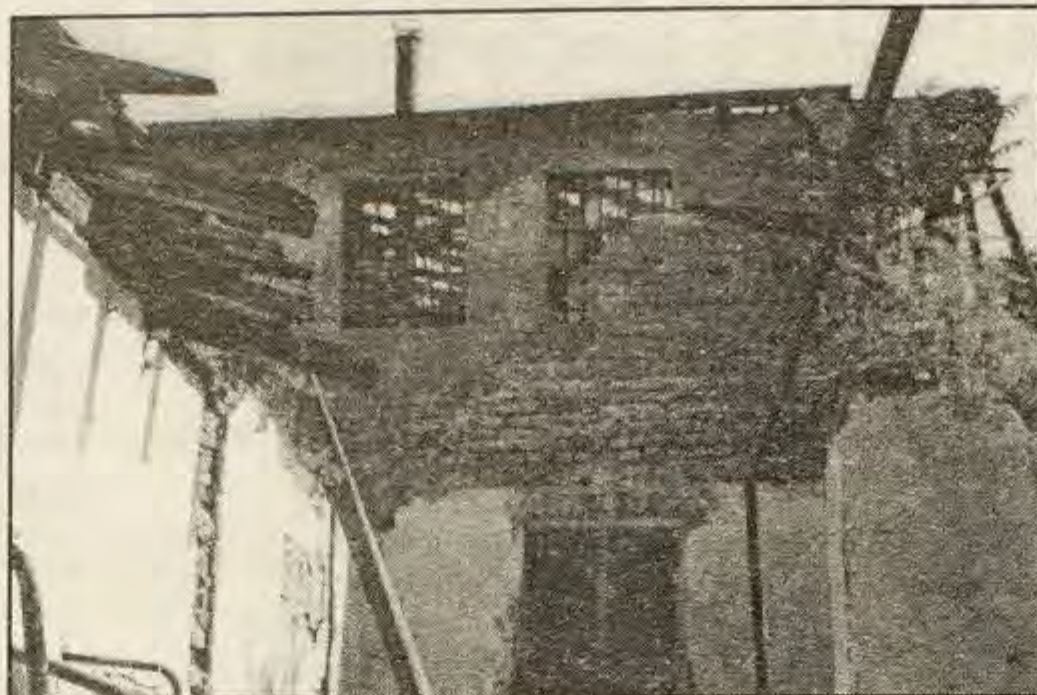

Gradevine prepuštene zaboravu

TIHA SMRT „CRNOG” KUPATILA

Da se nešto značajno giba oko uređenja prazne parcele sa zapuštenim objektima bivšeg kupatila „Fekete”, svjedoči nemarno razbacano smeće i gomilanje građevinskog otpada ispred ulaza u ovaj objekat iz Celovečke ulice.

Naime, kako se doznaje, ovih dana je iz zapuštenih prostorija općina uz potporu milicije iselila bespravne korisnike ovih prostorija i to sa ciljem da netko od aktualnih građevinskih izvođača na istom mjestu sagradi nov stambeno - poslovni objekt. Bitka za ovaj građevinski prostor vodi se već više godina, da bi se okončala u pravom momentu kada se uvelike zaboravi namjena i značaj „Crnog” kupatila i sa svojom bogatom poviješću nestane iz ovog grada. Jer, možda neki neobaviješteni ne znaju da se na ovom mjestu nalazilo čuveno kupatilo sa dva zatvorena bazena, jedan za plivanje, a drugi sa toplom vodom i tuševima. Pored ovih bazena, nalazio se još jedan bazen na mjestu sadašnjeg zapuštenog dvorišta, koji se koristio u vrije-

me ljetne sezone. Svi koji smo ovdje učili plivati i trenirali vodene sportove, među kojima i vaterpolo, popularno smo ga zvali „Fekete” kupatilo. Dobro smo znali i to da je objekat svoj naziv dobio po njegovom nekadašnjem vlasniku, liječniku „Fekete”, koji je u njemu veoma uspješno liječio razne reumatske bolesti.

Nekada puno života, danas je ovo mjesto sa preostalim objektima ruglo centra grada i oličenje nebrige; sav pokretni inventar je otuđen, zidovi objekta su zarušeni, dok su neki konstruktivni dijelovi objekta potpuno nestali zajedno sa vrednijim dijelovima enterijera. Na ove propuste se ne reagira, kao da se namjerno dozvoljava da i ono što je još

preostalo čim prije nestane. Znakovito je pak, da se već postojeće, kao što je kupatilo „Fekete”, ne obnavlja niti renovira, a izdvajaju se velike sume novca za neke nove idejne projekte, poput onoga za pokriveni budući bazen kod Dudove šume.

Neki drugi bi opet rekli kako je važno graditi

novu sa novim sadržajima i suvremenijim izgledom. Međutim, nedopustivo je i krajnje neodgovorno od strane nadležnih prećutno uništavanje objekata kako bi se u dogledno vrijeme uposlili nečiji kapaciteti. O tradiciji - u ovom slučaju jednog od najstarijih natkrivenih bazena na ovom području, duhu ovog grada i postojećim vrijednostima, u ovakvim se slučajevima ne razmišlja. Kao da su institucije za očuvanje povijesnih subotičkih građevina plaćene da iste unište i na taj način prepuste zaboravu, a ne da ih sačuvaju od propadanja. Za to postoje, pored „Fekete” kupatila i drugi brojni primjeri.

Alexander Molzer

DOBROTVORNA ZAJEDNICA „AMOR VINCIT” SUBOTICA

ORGANIZIRA VELIKU SABIRNU AKCIJU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Približava se zima, a mnogi ljudi će je teško podnijeti i zavise od solidarnosti drugih ljudi, pa i naših aktivista, koji mogu podijeliti samo ono što su prikupili od ljudi dobre volje. Mi znamo da ste to VI i da ćete dati jedan dio Vaše žetve za one koji su siromašniji od Vas. Lakše je darivati nekoga, nego li moliti za pomoć! Molimo Vas, budite široka srca.

Ako želite pomoći, javite se na telefon 21-212 ili osobno u prostorijama „Amor vincit”, Harambašićeva br. 5 u Subotici, ponedjeljkom i srijedom od 15,00 do 17,00 sati te petkom od 10,00 do 12,00 sati.

Hvala u ime svih onih kojima Vaša pomoć puno znači!

INTERVIEW

Interview: mr. Bela Tonković, predsjednik demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

BITI HRVAT NE ZNAČI BITI LOŠ GRADANIN SRJ!

Prema većim nesrpskim etničkim zajednicama poduzimaju se represivne mjere koje te državljane SRJ stimuliraju na iseljavanje bilo u svoje matične države, bilo u druge europske, pa i izvaneuropske zemlje. Mi Hrvati u SRJ ne smatramo da svijest o pripadnosti hrvatskom etničkom korpusu isključuje ili umanjuje svijest o građanstvu SRJ čiji smo građani. Smatramo da možemo biti kao integralni dio hrvatskog naroda integrirani u određenim segmentima u hrvatski nacionalni korpus, a istodobno biti i dobri građani SRJ.

Bez obzira na potpisani Sporazum o normalizaciji između Hrvatske i SRJ, bez obzira na položaj koji srpska manjina ima u Hrvatskoj, u SRJ se i nadalje nesmanjenom žestinom nastavljaju progoni Hrvata. Da bi se ovakva državna politika prikazala samo kao običan „incident“, angažiran je Vojislav Šešelj predsjednik, kako voli reći „srpskih četnika“, gradonačelnik Zemuna i kako se čuje smo u kuloarima, „mezimac“ supruge Slobodana Miloševića. Naravno da se „Vlasi ne dosjete“, Mirjana Marković i Vojislav Šešelj imali su nekoliko rasprava u srbijskim novinama, sve radi toga kako bi javnost pomislila da su se doista i zavadili.

Kako će Hrvati opstati na tlu Vojvodine, Zemuna, Kosova i Boke kotorske, gdje čine autohtono stanovništvo, kakve su smjernice njihovog političkog, obrazovnog i kulturnog razvitka... O tome smo porazgovarali s mr. Belom Tonkovićem predsjednikom DSHV-a.

* Kakva je opća politička situacija u kojoj se danas nalaze Hrvati u SRJ?

- Od svih nesrpskih nacionalnih zajednica najteži je položaj upravo hrvatske nacionalne zajednice, prema kojoj se sustavno poduzimaju mjere usmjerene na njezin nestanak. One su poseban izraz dobile u razdoblju od raspada SFRJ i početka agresije JNA i srpskih paravojnih snaga na Hrvatsku i BiH.

Danas SRJ osim najopćenitijih ustavnih odredbi o jednakosti građana pred zakonom i zabrani diskriminacije prema bilo kojoj osnovi ni jednim ustavnim ni zakonskim propisom nije uredila etnička prava nesrpskoga i necrnogorskog stanovništva na svom teritoriju, koje pak čini više od trećine današnjih stanovnika SRJ. Pače, prema nesrpskim etničkim zajednicama poduzimaju se represivne mjere koje te državljane SRJ stimuliraju na iseljavanje bilo u svoje matične države, bilo u druge europske, pa i izvaneuropske zemlje.

U SRJ ostalo približno 150 tisuća Hrvata

* Zna li se točan, ili ako ne točan, a ono bar okvirni broj Hrvata koji su ostali do danas na teritoriju SRJ?

- Prema približnim podacima, u SRJ živi još približno 150 tisuća Hrvata, ali je i značajan broj onih tzv. krypto Hrvata koji žive po Zemunu i

INTERVIEW

Beogradu, kao i onih koji su se izjasnili Jugoslavenima. Popis pučanstva na ovim područjima iz 1991. godine ne bi se smio uzimati u obzir zbog nekorektnog popisa i manipulacija prikupljenih podataka zbog političkih razloga. Pri proučavanju i procjenama brojnosti hrvatske nacionalne zajednice na tim područjima u 1991. godini, uvijek treba imati pred očima i političku situaciju u kojoj je popis pučanstva obavljen. U vrijeme pripreme samog popisa, beogradski režim je vodio nemilosrdni propagandni rat protiv svega što je hrvatsko, kao uvod u agresiju koja je počela neposredno poslije popisa masakrom u Borovu Selu.

Primjerice, usporedbom podataka za Boku kotorsku u razdoblju 1910-1991. godine, vidljivo je da je broj stanovnika dvostruko povećan (sa 33.400 na 61.440) a broj Hrvata se trostruko smanjio (sa 13.500 na 4.190). Dakle, udio Hrvata u ukupnom pučanstvu opao je šest puta!

Iz demografskih službenih podataka za razdoblje od 1921. do 1981. vidi se da, unatoč umjetno mijenjanoj etničkoj slici, Srbi u Vojvodini i 1981. i 1991. godine kada se manipuliralo podacima, jedva čine apsolutnu većinu pučanstva. Prema podacima iz 1981. godine, udio Srba u pučanstvu Vojvodine je 54,4 posto unatoč svim pritiscima. U Bačkoj, Srbi nisu ni 1981, a ni 1991. dosegli apsolutnu većinu. U Bačkoj je Srba 1981. godine bilo 43,3 posto, a 1991. godine 46,6 posto. Dakle, još nisu zatrti multietničnost i multikul-

turalnost Vojvodine, a osobito ne Bačke.

Na Kosovu je većina pučanstva albanske nacionalnosti i udio Srba u ukupnom pučanstvu Kosova kretao se od 23,6 posto 1948. godine, do 13,2 posto 1981. Pad udjela Srba na Kosovu posljedica je dijelom nižeg nataliteta od nataliteta Albanaca, ali i kolonizacije u Vojvodinu kad su s Kosova iseljavani Srbi fertile dobi. Naime, srpska ekspanzionistička politika računala je na „historijsko” pravo Srbije na Kosovo, pa nije smatrala bitnim očuvati nacionalnu strukturu, uz istovremenu spoznaju da Srbija nema nikakvog „istorijskog” prava na Vojvodinu, koju je valjalo osvajati povećanjem udjela Srba u ukupnom pučanstvu.

Hrvate najviše pogadaju strah i siromaštvo

Kad je riječ o ukupnoj etničkoj strukturi Srbije, iz relevantnih tabela vidljivo je da je udio nesrpskog pučanstva u ukupnom stanovništvu Srbije izuzetno visok i 1981. godine iznosio je 33,6 posto. U Europi nema sličnog primjera države s ovako visokim udjelom nematičnog, manjinskog stanovništva!

* Jedan o uvjeta opstan-ka ljudi je i gospodarska situacija. Osim zbog političkog pritiska, ljudi se odlučuju na odlazak i zbog teške gospodarske situacije. Kakva je gospodarska situacija SRJ danas i je li se popravila od kako su ukunute sankcije?

- SRJ se i dalje nalazi u izuzetno teškoj gospodarskoj situaciji. U posebno teškoj situaciji se nalaze Hrvati zbog teške gospodarske diskriminacije. Tu situaciju nam posebno otežava nepostajanje gospodarskih veza s Republikom Hrvatskom. Na teritoriju SRJ ne postoji nikakva udruga hrvatskih gospodarstvenika, a poseban problem predstavlja konformizam i vrlo niska nacionalna svijest gospodarstvenika Hrvata. Razlog tomu je komunistička ideologija (proleterski internacionalizam) i provenijencija gospodarstvenika.

* Je li se nešto poduzelo kako bi se skrbrilo bar o najugroženijim Hrvatima u SRJ?

- Budući da su gospodarski uvjeti u kojim Hrvati u SRJ žive iznimno teški, 1993. godine je osnovano Dobrotvorno društvo „Amor Vincit”. Ta ustanova skuplja pomoć za potrebe kako među lokalnim pučanstvom, tako i na međunarodnoj razini. Do sada je skupila i podijelila pomoć u vrijednosti od približno 600.000 DEM.

Osim „Amor Vincita”, djeluje i Caritas Katoličke crkve na razini biskupija. Točni podaci o količini podijeljene pomoći nisu mi poznati, ali znam da je riječ o vrlo dragocjenoj duhovnoj i materijalnoj pomoći. U Boki kotorskoj je jedino Katolička crkva ostala hrvatskom institucijom, na način i u mjeri u kojoj Katolička crkva može biti nacionalna institucija. Danas ni u Vojvodini, ni u Boki kotorskoj nema ni jedne

INTERVIEW

školske ustnove s hrvatskim nastavnim jezikom, pa se, od 1991. u pučkim školama kao prvo pismo uči ćirilčno.

I nadalje bez hrvatskih škola

* Kad već govorite o školama, kakvo je stanje u prosvjeti-jeste li se kao politička stanka uspjeli izboriti za hrvatske škole?

- Poznato je da Hrvati u SRJ, premda konstitutivni narod bivše SFRJ, od 1956. godine nemaju ni školske ustanove. Nemaju ništa ni od vrtića, ni znanstvenih ustanova. Mi se, međutim ne mirimo s ovom situacijom. DSHV, prema svom programu, traži kulturno prosvjetnu autonomiju Hrvata u SRJ. Sadržaj te autonomije sastoji se u decentralizaciji državne uprave na području prosvjete i kulture i prepuštanju uprave prosvjetnih i kulturnih ustanova hrvatskoj samoupravi. DSHV ima fond za stipendiranje učenika, „A.G.Matoš“, osnovan odlukom Vijeća na sjednici u Novom Slankamenu 29. travnja 1991. godine. Novčana sredstva se skupljaju po cijelom svijetu. Svrha fonda je školovanje stručnjaka za potrebe od nacionalnog interesa.

Međutim, kako se čulo na skupu na kome sam nedavno bio, od studenata iz Boke kotorske koji su pokušali studirati u Zagrebu, unatoč postignutom uspjehu i dobrim ocjenama, pa i

ponovljenim pokušajima, ni jedan student se nije upisao na Sveučilište u Zagrebu. Uvijek su, ako ništa drugo, postojala neka pravna ograničenja i slično. Iako bi njihovi roditelji mogli financirati studij, jer su to mahom djeca pomoraca, nisu se uspjeli upisati. Koliko sam čuo od gospodina iz Tivta, u Zagrebu studira samo jedan student iz cijele Boke kotorske, koji je izvanredan student. No, on se sada za stalno preselio u Hrvatsku, jer su mu roditelji zamijenili kuću.

Opstanak uz pomoć Hrvatske i svijeta

* Kako vidite budućnost hrvatske nacionalne zajednice u SRJ?

- Temeljno pitanje svake nacionalne manjine jest pitanje shvaćanja vlastitog identiteta. Sadašnjost i budućnost nacionalne manjine ovisi o odgovoru na pitanje: „Tko smo mi? Jesmo li u prvom redu pripadnici hrvatskog naroda, pa onda građani države u kojoj živimo, ili obratno?“

DSH smatra da je u ovom povijesnom trenutku i u ovoj konstelaciji političkih odnosa i snaga moguća sinteza ove dvije, naoko suprotnosti. Naime, danas se u teoriji i shvaćanju identiteta i interesa modernih demokratskih država nacionalne manjine više ne smatraju ni „gostima“ iz susjedstva, ni špijunima, ni nositeljima interesa svojih

matičnih država nego vlastitim građanima koji se prema svojem nacionalnom identitetu razlikuju od većinskog pučanstva, koje pak vrlo često čini manjinu u susjednoj državi. Nestajanjem granica kao barijera u europskim integracijskim procesima raste važnost regionalne prekogranične suradnje u okviru koje nacionalne manjine igraju sve veću ulogu kao mostovi i kao ljudi koji pripadaju dvjema kulturama, kao integracijske spona dva ili više sustava. Upravo zato, mi, Hrvati u SRJ ne smatramo da svijest o pripadnosti hrvatskom etničkom korpusu isključuje ili umanjuje svijest o građanstvu SRJ, čiji smo građani. Mi smatramo da možemo biti kao integralni dio hrvatskog naroda integrirani u određenim segmentima u hrvatski nacionalni korpus, a istovremeno biti i dobri građani SRJ.

U ovom stavu očekujemo potporu kako naše matične države Republike Hrvatske (u okvirima kako to rade moderne europske demokratske države), tako i od SRJ čiji smo građani i koju smatramo svojom državom, kao i od međunarodne zajednice, od koje mi, kao spona, očekujemo potporu.

Autor:

Vesna Kljajić

„Matica”

STALJINISTIČKI PROCESI U HAAGU

Sud u Haagu gotovo je nemoguće spasiti od gubitka morala i etičnosti. Smisao njegova utemeljenja očito nije bila obrana pravednosti, pravde i čovječnosti. Uzrok i svrha njegova nastavka bili su politički, pa je zato taj sud od samoga početka zapravo tek sredstvom i objektom političke manipulacije.

Sa sudom u Haagu dogodilo se ono što se ne bi smjelo dogoditi ni jednom sudu, niti sudstvu u cjelini. Sudstvo koje bi zbog svojega značenja i moći, zbog ravnoteže odnosa među ljudima u malim društvenim zajednicama, ali i zbog ravnoteže odnosa u cjelini čovjekova društva, moralo biti neovisnim i samostalnim, pravosuđe koje bi moralo slušati glas svoje čiste i neobilježene savjesti, koje bi moralo biti savjest sama, u ovome je slučaju pretvoreno u služinsku službu, koja djeluje po političkoj narudžbi i to se ne stidi javno pokazati.

Isprva, dok su političke okolnosti bile neizvjesne, dok američka politika nije još bila posve sigurna u to tko bi mogao izići pobjednikom u ratu na jugu Europe, sud u Haagu postojao je samo na papiru. Utemeljen je, ali nije djelovao. Dobivao je neku bijednu svoticu novca za plaće službenika, ali nije imao ni mogućnosti, ni naredbe, ni dopuštenja početi provoditi istragu. To je bilo onih godina dok su slike na televizijskim zaslonima bile posve jasne i nedvojbene, onih godina u kojima rat još nije postao

prošlošću podložnom raznovrsnim „tumačenjima”. Ovih godina u kojima nije bilo sumnje u srpski genocid nad Hrvatima, u kojima javnost diljem svijeta još nije bila promidžbeno obrađena naknadnim izmišljotinama o „podjednakoj krivnji” ili o „hrvatskim zločinima nad Srbima i Muslimanima” ili o „hrvatskom ustaškom genu”. U tim godinama suđenja koje bi bilo počelo u Haagu, sud koji bi prikupljao podatke o ratnim zločinima i zločincima, morao bi optužiti, uhititi i osuditi Srbe. Ne samo kao pojedince nego i kao državnu politiku genocidnoga prodora na tuđe tlo.

Ni tada kao ni danas takav se pristup nije uklapao u nacрте moćnih zemalja koje su name-tale svoj probitak. Zato je sud sramotno mirovao. Srpski zločinci slobodno su se šetali zagrljeni s vojnicima i časnicima „mirovnih snaga” Ujedinjenih naroda. Milan Martić, Goran Hadžić, Arkan, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, samo su simboli stotina i stotina imena srpskih zločinaca, koji su u ovih sedam godina posve mirno živjeli, i s pomoću opljačkane hrvatske imovine ubrzo postali „businessmeni”. Njihov mir

dobrim je dijelom bio plaća za usluge što su ih, povevši rat protiv Hrvatske, učinili Zapadu. Jer, ako je nešto valjalo učiniti, bilo je to zauzdavanje i pokoravanje Hrvatske, koja se nepredviđeno i neželjeno otrgnula u samostalnost. Srbi su kao plaćenička država, uz odobravanje Jamesa Backera i George Busha, po zapovijedi britanskih, francuskih i ruskih naručitelja, proveli taj prljavi posao, u kojemu je najvažnije bilo očuvati Jugoslaviju po bilo kojoj cijeni. Danas kad su Srbi izgubili rat, a Zapad izgubio političku bitku protiv hrvatske samostalnosti, danas nije posve jasno tko bi trebao ponijeti teret uzajamnog optuženja.

Srbi, koji ne vide loše u tome što nisu uspjeli provesti naredbu, i koji kao da neprestano govore „pa što onda ako nismo uspjeli, svejedno nam morate platiti”, zadržani su u hrvatskom Podunavlju i protiv svoje volje, i opet po narudžbi. Ovaj put američkoj. Amerikanci žele zadržati Srbe u Hrvatskoj kao jamstvo budućeg mogućeg ucjenjivanja Hrvatske. Žele ih, štoviše vratiti u središnju Hrvatsku, na „područja s kojih su izbjegli”. Tako da kad god Hrvatska ne bi činila nešto

DRUGI PIŠU

što odgovara američkim pro-bicima ova bi mogla s pomoću nešto srpskoga terorizma i pokojom malom pobunicom, neprestano Hrvatsku držati „svjetskim ratnim žarištem“, „problematičnim i rizičnim područjem“, „područjem kojemu je nužan trajni nadzor međunarodne zajednice“. Sve se to, dakako, zakrabulji tobožnjom brigom za ljudska prava Srba. Ali, na krabulju nije potrošeno mnogo novaca, niti je uložena veliki napor u skrivanje pravih namjera i ciljeva.

Danas, kad je ustrajnim američkim promidžbenim strojem svjetska javnost već uspješno nahranjena amoralnom pričom o tome kako su „sve strane u sukobu iste“, danas je postala mogućnom i krajnja zlouporaba prava, manipulacija međunarodnim sudom za ratne zločine u Haagu. Na tomu mjestu pogažena su sva ljudska prava. Ne samo onih ljudi koji danas žive, već i svih onih budućih naraštaja kojima Amerikanci u temelje života ugrađuju amoralnost.

Sudu u Haagu dragovoljno se predao general Blaškić, uvjeren u nužnu pravednost sudske ustanove koja bi u sebi morala ujediniti sve najviše vrijednosti suvremenog prava. General Blaškić, nevin dakako, u Haag je otputovao sam, ne tražeći nikakvog političkog zaleđa, smatrajući kako politici nema mjesta u sudstvu, siguran kako njegovoj nevinosti nitko ne može pronaći ni najmanje mrlje i kako će suđenje, u čiju brzinu i pravednost nije sumnjao, to vrlo brzo morati pokazati. Nije želio živjeti

oklevetan optužbom, želio je brzo i djelotvorno sa sebe oprati ružnu i neutemeljenu sumnju. Danas nema u Hrvatskoj čovjeka koji neće kazati kako je Blaškić bio naivan, kako se uzdao u istu onakvu neovisnost sudstva kakva postoji u Hrvatskoj. Budući da ti isti Amerikanci, koji tako bestidno manipuliraju vrhunskom svjetskom pravnom ustanovom, neprestano optužuju Hrvatsku za tobožnje miješanje politike u sudstvo, general Blaškić mogao je misliti kako ga u Haagu mogu očekivati samo viši standardi pravednosti i prava nego što su oni u Hrvatskoj.

Ali, eto, i na njegovu primjeru jasno je vidljiv doseg i čudovišno zlo sustavne promidžbe. Hrvatska je po svojim mjerilima demokratskih ustanova, po svojim dosezima zaštite ljudskih prava, daleko iznad svih onih država koje joj u promidžbene svrhe nešto predbacuju. U Hrvatskoj nije moguće onakvo zlodjelo poništenja pravde u ime politike i pojedinačnoga političkog probitka moćne države, u ovom slučaju Amerike, kako smo počeli gledati na suđenju u Haagu.

Budući da je već ipak postalo previše nakazno suđenje u kojemu su za sva ratna zlodjela na jugu Europe u Haagu optuženi Hrvati, pripadnici onoga naroda koji je upravo bio i središnjom metom genocida i najvećom žrtvom ratnog uništavanja, na posljetku je sud u Haagu odlučio izmisliti opstojnost nekakvih „tajnih optužnica“ protiv Srba. Te su navodno donesene „još davno“

ali su „držane u tajnosti“, kako se ne bi onemogućilo hvatanje optuženika. Preblesavo zvuči ta varka, a da Hrvati, već iskusni u sličnim morbidnim situacijama, ne bi znali kako su te optužnice iskonstruirane u posljednjih nekoliko dana. Zašto? Zato što je bilo nužno održati teoriju „jednake krivnje svih sukobljenih strana“, pa je uhićen nekakav nevažni Dokmanović i nekakva dva jednako nevažna koljača iz Prijedora.

U Blaškićevu procesu optužba postupno zaboravlja samoga Blaškića, čija krivnja se ne može ničim dokazati, pa se proces pretvorio u montirano staljinističko političko suđenje utemeljeno na lažnim svjedocima poput priučenog „povjesničara“ Donie, samo ne bi li lažno i monstrozno, za izazivanje rata, bila optužena država Hrvatska. U Dokmanovićevu i u Kovačevićevu slučaju, međutim, budući da je riječ o nevažnim ljudima, o Srbima potrebnima „zbog ravnoteže“, sud u Haagu pažljivo će izbjegavati doći do najvažnijeg krivca današnjeg svijeta, do autora koncentracijskih logora za istrebljenje Hrvata i Muslimana, do autora strategije posvemašnjega uništenja i pljačke, do novovjekoga Hitlera-Slobodana Miloševića, i njegove nacističke države Srbije.

Piše:

Maja Freundih

Dužijanca '97.

KRUNA ŽETVENIH SVEČANOSTI

Bogatstvo i ljepota programa Dužijance '97.: svećenje žita na Markovo, XII. saziv i izložba Kolonije naive u tehnici slame, koncert tamburaškog orkestra, takmičenje risara, manifestacija Dužijance po okolnim naseljima, Veliko kolo, književna večer u čast akademika i književnika dr. Ante Sekulića... bili su raspjevani eho široke bačke ravnice. Bogatstvo i raznolikost tradicije bačkih Hrvata mogla se vidjeti na žitnim poljima, u našim crkvama, na gradskim ulicama...

Kruna svečanosti započela je u nedjelju u 9,00 sati u crkvi sv. Rok u Subotici gdje je vlč. Andrija Anišić blagoslovio i ispratio sve bandaše i bandašice, ali i ovogodišnju bandašicu Dužijance '97. Zdenku Ivković i bandaša Miroslava Kujundžića. Svečana misa zahvalnica služena je u parku iza katedrale sv. Terezije Avilske, a predvodio ju je msgr. Đuro Gašparović, pomoćni biskup đakovački i srijemski te biskup subotički msgr. Ivan Penzes uz suradnju brojnih katoličkih svećenika. Misi su bili nazočni brojni uzvanici iz lokalne samouprave, politički, društveni i kulturni djelatnici. Među uzvanicima su bili gosti iz Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu na čelu sa dr. Ivom Kujundžićem i Davorom Vidišom, ali i predsjednik Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba gosp. Ante Beljo. Propovijed msgr. Đure Gašparovića je bila osobito nadahnuta i iskazivala je brigu za Hrvate na ovim prostorima: „Stoljećima su Hrvati ovoga kraja, živući svoj identitet i priznati od drugih naroda,

svjedočili svoju vjeru u Isusa Krista i u obitelji i u crkvi i na polju. Zato i ove svečanosti govore o vašoj vjeri, ali i o poticaju da se vjera, kao i živa pripadnost hrvatskom narodu sačuva. Znamo da to danas nije lagano, jer mnogi bi htjeli da mi nemamo svoje kulture, pa nas stoga niti ne spominju. Kao da ne postojimo.” Njegova poruka je sadržana u sljedećim riječima: „Ostanite Kristovi, svjedočite Isusa Krista svojim životom i djelima, gajite snažan osjećaj pripadnosti Crkvi i svome narodu”.

Nakon sv. mise, započeo je mimohod na čelu sa konjaničkom koji je nosio zlatom izvezen stijeg Dužijance, a nakon njega slijedile su zaprege, te mladi i najmlađi obučeni u bogatu narodnu nošnju, zatim članovi dvadesetak kulturno-umjetničkih društava iz Vajske, Sonte, Horgoša, Bačkog Brega, Subotice, Mađarske i Makedonije. Na začelju je bila bogato ukrašena zaprega bandašice i bandaša te njihovih pratilaca. I ove godine je na trgu ispred Gradske kuće bio izgrađen improvizirani salaš na kojem se nakon završenog mimohoda održao bogati kulturno-umjetnički program.

Nekada crkvena svečanost, danas uvrštena u godišnji program kulturnih zbivanja na teritoriji grada Subotice pod pokroviteljstvom općine, a u organizaciji Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo” i uz obveznu nazočnost crkve iz koje je i potekla, Dužijanca '97. se ne završava svečanim mimohodom, već velikim proštenjem na Bunariću 31. kolovoza.

VJEČNI KRUH

*U rano praskozorje kad Sunce
prospe svoje zrake iznad njive,
nemirni labor se poigra veselo
sa zlatnim lelujavim klasjem,
lica žetelaca se ozare vedrinom,
srećom, veseljem, svi im se dive.*

*Svaki od njih molitvom svojom
oproštaj moli zbog slabosti
što im gorčina ponekad srce dira,
sa nadom, da će milosrdno Tvoje
Srce
oprostiti sve slabosti svima
i povesti „Svijetlom” po stazi mira.*

*Skidaj šešir i pobožno
uz naklon Bogu sklapaju ruke
zahvaljuju, što je iz zemlje
izmoljen život
zdravom zrnu u brazdu bačen,
osluškuju šuštanje klasja,
zaboravljaju umor, znoj i muke.*

*Molitvom tad, kao i uvijek,
vjerom i znanjem da nisu sami
sinovi mirne „Bačke nizine”
zahvaljuju na svakom koraku,
za Sunce, kišu i zdravlje,
kao i dar „Božje blizine”.*

*Žele da dozrijevanjem klasja
„sazriju” u vjeri, očvrsnu ruke
žuljne,
vjeruju u svetu njivu i blagoslov
kojeg susreću, u šuštanju klasja
i svitanju zore rujne.*

*Na oltar zahvalno plodove nose
srećan i ljubavljaju nošen im dub,
jer će nahraniti sve potrebne,
obrisati suze, donijeti nade,
a od bijeloga brašna
postat će „Vječni Kruh”!*

Viktorija Grunčić
Subotica, 5.VIII.1997.

KULTURA

Predstavljena knjiga Mare Čović

„SJEĆANJE - SVJEDOČENJE”

U petak se i subotička čitalačka publika mogla upoznati sa knjigom naše bivše sugrađanke, prosvjetne radnice Mare Čović u veoma dobro osmišljenom programu. Ove večeri se nije samo predstavljala jedna nova knjiga, već je to bilo i svojevrsno sjećanje i odavanje priznanja svim napaćenim nekadašnjim političkim zatvorenicima, hapšenim i maltretiranim nakon Drugog svjetskog rata samo zato što su bili Hrvati i iznad svega su voljeli svoj narod. Sama ova činjenica ih je, a što se može iščitati i iz knjige Mare Čović, „Sjećanje - Svjedočenje”, upola činilo krivima, dok su brojni montirani politički procesi osmišljavali drugu polovicu i „zvučali kao priča, a bila je istina!”

Uvodnu riječ govorila je predsjednica „Bunjevačke matice” Viktorija Grunčić, dok je prikaz djela načinio Bela Gabrić, oboje osobni znanci Mare Čović, koja je danas u mirovini i živi u Zagrebu. Ulomke iz djela „Sjećanje - Svjedočenje” čitale su Zlata Lacić i Vesna Ivanković uz zvuke glazbe koju je na klaviru svirao Saša Grunčić.

Knjiga je tiskana 1996.g. u izdanju Riječkog nakladnog zavoda i predstavlja sjećanje, ali i svjedočenje o jednom okrutnom vremenu kada je svatko, ali posebice Hrvati, mogao po nalogu komunističke vlasti biti terorista, protudržavni element i opasan po narod i društveno ustrojstvo. Autorica djela naglašava da je kao mladi učitelj predavala bilogiju čak u tri škole, ali uz obvezne sjednice, diskusije i predavanja u

cilju „ispiranja mozga”. Ona, sa još nekolicinom pedagoga koji su prije i tijekom rata studirali u Zagrebu, ali nisu i diplomirali, oformili su list „Mladi učitelj”, što se pokazalo jednim od najtežih dokaza optužnice. Na temelju nje proglašeni su za „terorističku ustaško-križarsku, klerofašističku ilegalnu organizaciju koja je pripremala djela ubojstva i razbojstva u cilju rušenja postojećeg poretka”. Tako je Mara Čović, sa još dvadesetak svojih suradnika, ali i nekih drugih, kao što je bio svećenik Ivan Kujundžić, kapelan crkve sv. Rok Hartman, osuđena „u ime naroda” na 4 godine zatvora i još dvije godine gubitka građanskih prava po odsluženju kazne. Svoju kaznu je započela izdržavati već sa „informativnim razgovorom”, te danima samice koji su se otegli u nedogled, kako bi je okončala prinudnim radom u Požarevcu 1951. godine. Sve te godine torture i ponižavanja izdržala je kao dosljedna katolkinja - nije posustala u vjeri i uspjela je iz zatvora izići bez mržnje i čista srca.

Nazočni su izlaganjem i pročitanim ulomcima bili vidno

ganuti, preživljavajući sve patnje i učinjene nepravde jednom ljudskom biću koje nije u mogućnosti oduprijeti se jednoj dobro smišljenoj i okrutnoj proceduri.

O sadašnjem životu Mare Čović, rođene subotičanke, govorila je Viktorija Grunčić, a razgovor koji su vodile u Zagrebu na njen poticaj, uobličjen je u svojevrsan intervju i može se pročitati, kao uostalom i prikaz knjige od strane prof. Bele Gabrića, u najnovijem časopisu „Bunjevačke matice”, „Klasje naših ravni”.

O svom sjećanju na Maru Čović, ali i na nedavne kontakte s njom, govorila je njena nekadašnja kolegica Maja Dulić, također politička osuđenica, koja je u Požarevcu izdržala kaznu od 17 mjeseci. Autorice knjige prisjetila se i njena nećaka Ana Ladocki.

Knjiga Mare Čović „Sjećanje - svjedočenje” sa znakovitim podnaslovom „Zvuči kao priča, a bila je istina” istinski i dosljedno rasvjetljava jedan taman dio povijesti Hrvata u Subotici o kojem smo mogli čuti samo iz priča starijih naših sunarodnjaka. O ovim i sličnim montiranim i svjesno insceniranim političkim procesima, praćenjima, sumnjičenjima, koji su se dešavali i ranije, ali i kasnije, uvijek se pričalo „ispod glasa”. Danas je dio tih nepravdi objelodanjen kroz pero Mare Čović.

U znak sjećanja na ovu književnu večer, „Bunjevačka matica” će autorici darovati vido-kasetu na kojoj će biti zabilježen cio tijek skupa.

Lidija Molzer

Istraživanja

RELIGIOZNOST, CRKVENA I NACIONALNA
PRIPADNOST GRAĐANA SUBOTICE

Jedan od ciljeva šireg sociološkog istraživanja koje je travnja 1996. godine sproveo Centar za društvena istraživanja u Subotici, bio je između ostalog utvrđivanje religioznosti i vjerske prakse. Uzorkom je obuhvaćeno 548 punoljetnih građana Subotice.

Religioznost smo mjerili na dva načina:

1) manifestnim iskazom o odnosu prema vjeri s time da se ispitanik mogao opredijeliti za slijedeće odgovore: a) Vjernik sam i prihvaćam sve što moja vjera naučava, b) Vjernik sam premda ne prihvaćam sve što moja vjera naučava, c) Kolebam se da li da vjerujem ili ne, d) Nisam vjernik;

2) za mjerenje religioznosti na drugi način smo konstruirali skalu religioznosti koja se sastojala od niza tvrdnji a od ispitanika je traženo da odgovori da li je ta tvrdnja za njega točna ili nije točna. Na primjer, ponuđene su tvrdnje kao što su „Bog je stvorio svijet i čovjeka”, „Isus je pravi Bog i pravi čovjek”, „Isus je usrksnuo od mrtvih”, „U svetoj pričesti primamo tijelo Isusovo”, „Drugog čovjeka treba ljubiti kao samoga sebe”, „Čovjek uvijek treba oprostiti jedan drugome”, „Sotona želi uništiti naše duše”, „Bog u ispovijedi oprašta naše grijeh”, ili pak „Trebalo se moliti i za naše neprijatelje”, i tako redom da bi se pokrila ona uvjerenja koja u svojoj biti obuhvaćaju kršćansku religioznu svijest. Na ovaj je način ispitanicima ponuđeno 27 tvrdnji.

Odlazak u Crkvu smo mjerili na taj način da su ispitanici na pitanje „Da li odlazite u Crkvu?” mogli odgovoriti slijedeće: a) Da, svake nedjelje, b) Da, ali ne baš

svake nedjelje, c) Da, samo za velike vjerske blagdane i razne prigode, i d) Ne, nikada.

Pogledajmo sada slijedeće dobijene relacije: 1) Manifestni iskaz religioznosti i nacionalna pripadnost, 2) Odlazak u Crkvu i nacionalna pripadnost, 3) Manifestni iskaz religioznosti i odlazak u Crkvu, i 4) Crkvena denominacija i nacionalna pripadnost.

Hrvati su u 44,3% slučajeva vjernici koji prihvaćaju sve što njihova vjera naučava (Uvjereni vjernici). Gotovo isti postotak uvjerenih vjernika je i među ispitanicima koji su se nacionalno izjasnili kao Bunjevci (42,1%). Nešto je malo više onih koji za sebe tvrde da nisu vjernici među Bunjencima (20,3%) nego li među Hrvatima (13,6%). Mađari su izgleda nešto slabije uvjereni vjernici nego li Hrvati i oni građani koji su se nacionalno izjasnili kao Bunjevci. Trećina ili 32,3% Mađara su uvjereni vjernici. Za razliku od Hrvata i Bunjevaca znatno su skloniji kolebanju da li da vjeruju ili ne (kolebljivih je Mađara 20,0%, Hrvata 11,9%, i Bunjevaca 6,1%). Svega 15,0% je Srba koji za sebe tvrde da su vjernici i prihvaćaju sve što njihova vjera naučava. Većina je Srba ili vjerski kolebljiva (26,3%) ili pak za sebe tvrde da nisu vjernici (27,5%). Za razliku od Hrvata, Bunjevaca, Srba i Mađara, ispitanici koji su se nacionalno izjasnili kao Jugoslaveni su najveći „nevjernici”. Čak 50,6% Jugoslavena za sebe tvrde da nisu vjernici.

Imajući na umu nalaze relacije između stupnja manifestnog iskaza religioznosti i nacionalne pripadnosti, zanimljivo će biti

pogledati u kojoj je mjeri odlazak u Crkvu uvjetovan nacionalnom pripadnošću. Tek 14,2% Hrvata, 15,2% Bunjevaca i 15,7% Mađara svake nedjelje odlazi u Crkvu. Ipak za razliku od Hrvata, Bunjevaca i Mađari manje odlaze u Crkvu (8,0% Hrvata nikada ne odlazi u Crkvu, 15,2% Bunjevaca, i 18,6% Mađara). Većina Srba (70,0%) u Crkvu odlazi samo za velike vjerske blagdane i razne prigode. Jugoslaveni međutim, za razliku od svih ostalih nacionalnih skupina, najmanje odlazi u Crkvu. Gotovo polovina ili 47,4% Jugoslavena nikada ne odlazi u Crkvu. Uzimajući u obzir činjenicu da se gotovo polovina Jugoslavena izjasnilo kao pripadnici Katoličke crkve (tek u 10,5% slučajeva kao pripadnici SPC-a), nailazimo na jednu na prvi pogled apsurdnu situaciju da se najveći broj „nevjernika” nalazi unutar katoličke populacije jugoslavenske nacionalnosti. Sve do nedavno najveći su „nevjernici” bili pripadnici srpske nacionalnosti, pravoslavne crkvene denominacije. Inače, glede crkvene denominacije postoji najveća razlika između Hrvata i „samo” Bunjevaca. Hrvati se izjašnjavaju da ne pripadaju niti jednoj Crkvi u 4,6% slučajeva, a „samo” Bunjevci čak u 14,5% slučajeva. Očigledna je određena tendencija da „samo” Bunjevci za razliku od Hrvata u većoj mjeri negiraju svoju pripadnost bilo kojoj Crkvi. Bunjevci se ipak u velikoj većini ili u 85,5% slučajeva izjašnjavaju kao pripadnici Katoličke crkve, Hrvati u 95,5% slučajeva, i Mađari u 88,1% slučajeva. Srbi su u 83% slučajeva pripadnici Srpske pravoslavne Crkve.

Da vidimo u kakvom je odnosu manifestni iskaz religioznosti i odlazak u Crkvu.

Nailazimo ovdje na veoma zanimljivu situaciju. Za očekivati bi naime bilo da će oni ispitanici koji za sebe tvrde da su vjernici i da prihvaćaju sve što njihova vjera naučava ujedno svake nedjelje odlaziti u Crkvu. Mađutim, to nije slučaj. Našli smo da tek oko jedne trećine ili 31,6% uvjerenih vjernika odlazi redovito nedjeljom u Crkvu. Nešto više od trećine uvjerenih vjernika odlazi u Crkvu ali ne baš svake nedjelje, a nešto manje od trećine ili 29,4% uvjerenih vjernika odlazi u Crkvu samo za velike vjerske blagdane i razne prigode. Ustanovili smo nadalje da skupina ispitanika koja za sebe tvrdi da su vjernici, ali ne prihvaćaju sve što njihova vjera naučava u tri četvrtine slučajeva (76,6%) odlazi u Crkvu

samo za velike vjerske blagdane, a 18,4% odlazi povremeno nedjeljom u Crkvu. Oni koji se kolebaju da li da vjeruju ili ne također u velikoj većini slučajeva (72,7%) odlazi u Crkvu samo za velike vjerske blagdane. Postoji ipak određena razlika između uvjerenih vjernika i „vjernika, ali...” glede odlazanja u Crkvu. Kolebljivi naime znatno češće nikada ne odlaze u Crkvu (24,7%). Što se tiče „nevjernika” oni u dvije trećine ili 65,0% slučajeva nikada ne odlaze u Crkvu. Ipak, oko jedne trećine ili 34,1% „nevjernika” odlazi u Crkvu za velike vjerske blagdane.

Na temelju do sada iznijetih nalaza istraživanja možemo zaključiti slijedeće: 1) Hrvati i Bunjevci se u biti ne razlikuju glede intenziteta religioznosti mjerenom manifestnim iskazom o njihovom odnosu prema vjeri, dok

je kod Mađara intenzitet religioznosti nešto manje prisutan nego li kod Hrvata i Bunjevaca (slične smo nalaze dobili i u našim ranijim istraživanjima). 2) S obzirom na crkvenost, mjerenu intenzitetom odlaska u Crkvu, primjećuje se određena razlika između Hrvata i Bunjevaca. Mađari također u odnosu na Hrvate izražavaju nešto manji stupanj crkvenosti. Jugoslaveni u najmanjoj mjeri izražavaju crkvenost. Srbi se glede crkvenosti nalaze između Hrvata, Bunjevaca i Mađara s jedne strane i Jugoslavena s druge. 3) Postoji prilično slaba korespondencija (podudaranje) između stupnja manifestnog iskaza religioznosti i stupnja crkvenosti. Drugim riječima, verbalno iskazivanje religioznosti ne odgovara ni izbliza vjerskoj praksi kako bi se to možda moglo očekivati. **Zlatko Šram**

U svetištu na Tekijama

PROSLAVLJEN BLAGDAN SNJEŽNE GOSPE

I ove godine, na dan Snježne Gospe, 5. kolovoza u svetištu Gospe Tekijske kod Petrovaradina okupili su se vjernici i hodočasnici kako bi proslavili ovaj blagdan. Svetu misu u ovom povijesnom Gospinom svetištu predvodio je biskup đakovačko-srijemski msgr. dr. Marin Srakić. Uz njega je na glavnoj misi na hrvatskom jeziku koncelebriralo dvadesetak svećenika iz Srijema, Bačke i Banata.

Svake godine, u posljednjih 6 godina, broj vjernika i hodočasnika je sve veći. Procjenjuje se da je na glavnoj sv. misi ove godine bilo nazočno oko tri tisuće vjernika i hodočasnika.

Svete mise su služene od najranijih jutarnjih sati i to na slovačkom jeziku koju je predvodio župnik i dekan iz Selenče,

na njemačkom jeziku koju je predvodio župnik iz Odžaka i na mađarskom jeziku koju je predvodio biskup subotički msgr. Ivan Penzes uz koncelebraciju svećenika iz Bačke i Srijema. Služena je i liturgija za vjernike istočnoga obreda koju je predvodio grko-katolički župnik iz Novog Sada preč. Roman Miz.

Svečano obilježavanje blagdana Snježne Gospe na Tekijama proteklo je u vrlo lijepom sunčanom danu bez ikakvih incidenata za razliku od ranijih godina, kada je bilo provokacija.

Hodočasnici su pristizali organizirano u autobusima, ali i individualno. Bilo ih je mnogo iz Slankamena, Golubinaca, Srijemske Mitrovice, Surčina..., a predvođeni su svojim župnicima. Ove godine je na Gospinom svetištu

na Tekijama izgrađena nova pomoćna zgrada pored crkve Gospe Snježne. Ovo je, inače, najveće okupljalište srijemskih Hrvata i općenito katolika Srijema, Bačke i Banata.

Tekije imaju i svoj povijesni značaj. Tu se odigrala odlučujuća Tekijska bitka kod Petrovaradina 1716. pod vodstvom Eugena Savojskog, kada su sa Tekija odbačeni Turci. Svetište je obnovljeno i oživljeno dolaskom Isusovaca. Nakon toga je preuređenjem džamije, izgrađene na mjestu porušene srednjovjekovne crkve Bezgrešnoga Začeca dolaskom Turaka, podignuta crkva Gospe Snježne. Nju je u današnjem obliku podigao veliki Srijemac i župnik Ilija Okruglić, pjesnik, književnik i skladatelj.

Marko Kljajić

U povodu 250. godišnjice smrti 1747. god.

HRVATSKI JEZIKOSLOVAC STIPAN VILOV (1.)

U dugom povijenom periodu u duhovnom i kulturnom životu bunjevačkih i šokačkih Hrvata u Bačkoj i Mađarskoj franjevci su imali veoma veliku ulogu i veliku zaslugu.

Za vrijeme dugog ropstva pod turskom vlašću, koje je trajalo nekoliko stoljeća u Bosni i Hercegovini, a skoro dva stoljeća u Bačkoj i u dijelu Mađarske, franjevci su bili jedini dušebrižnici kršćanska i jedini nosioci bilo kakve kulturne djelatnosti.

Također je poznato da je velika uloga franjevaca bila u svim seobama Bunjevaca i Šokaca iz južnih krajeva, to jest iz Bosne i Hercegovine na sjever preko Save i Dunava u Slavoniju i Bačku.

Te seobe trajale su dugo i u više navrata, a najvažnije seobe katoličkog i pravoslavnog stanovništva na sjever bile su za vrijeme velikog takozvanog „Bačkog rata” koji je počeo turskom opsadom Beča i sudbonosnim porazom turske vojske 1683. godine od austrijske vojske kojoj je sa svojom vojskom došao u pomoć poljski kralj Jan Sobjenski.

Poslije toga poraza kod Beča 1683. godine turska vojska morala se povlačiti, a Austrija je sa svojim saveznicima nastavila vojne pohode da oslobodi srednju Evropu od turske vlasti koja se protezala sve do Budima gdje je bilo središte velikog turskog Budimskog pašaluka.

U tom ratnom pohodu austrijske vojske oslobođen je Budim i cijela Ugarska zajedno sa velikim dijelom Bačke. Za vrijeme toga dugotrajnog rata bilo je nekoliko odlučujućih bitaka u kojima je bilo ratnih uspjeha i neuspjeha na obadvije strane.

Zbog skućenog vremena ne mogu navesti i opisivati sve važne bitke između austrijske i turske vojske, ali moram spomenuti samo turski poraz u bici kod Sente 1697. godine kada je oslobođena cijela Bačka.

Tako poslije niza poraza, Turska je bila prisiljena da prihvati sklapanje mira. Mirovni pregovori su vođeni među ratnim delegacijama u Sremskim Karlovcima. Mir je zaključen 1699. godine. Po odredbama Karlovačkog mira oslobođena je cijela Ugarska osim Banata, južna Hrvatska do rijeke Une, cijela Slavonija i zapadni Srijem. Istočni Srijem sa Zemunom ostao je pod turskom vlašću.

Dakle, nova granica prema Turskoj bila je na rijekama Uni, Savi, Dunavu, Tisi i Marošu.

Ovaj dugotrajni rat izazvao je velike pokrete i seobe stanovništva. Muslimani su se povlačili s turskom vojskom, a kršćani su se kretali prema sjeveru u oslobođene krajeve.

Pored onih manjih seoba, koje su bile ranije, tada su bile najvažnije seobe Bunjevaca u Bačku i u Mađarsku. Tako je 1686. godine bila velika seoba

pod vodstvom franjevaca, 1687. god. bila je najveća seoba Bunjevaca koju su vodili kapetani Dujam Marković i Juraj Vidaković.

Ova seoba je važna zbog toga što su Bunjevci dobili svoj teritorij i zemlju za obradu, a uz obavezu da budu graničari u Vojnoj krajini koju je Austrija produžila na novoj granici prema Turskoj. Tako je Vojna krajina obuhvatila i Suboticu i Sombor, a austrijska graničarska komanda bila je u Segedinu.

Takvo političko uređenje nije dugo trajalo. Austrijska carica Marija Terezija je ukinula Vojnu krajinu zbog stalnog zahtjeva Mađara.

Subotica je 1743. godine postala komorski grad kao trgovište pod imenom Sent Maria.

Poslije upornog nastojanja i uz velik novčani otkup carica Marija Terezija je 22. januara 1779. god. posebnom poveljom proglasila Suboticu slobodnim kraljevskim gradom zajedno sa 12 velikih pustara. Grad je dobio novo ime Maria Theresiapolis i svoj grb i svoju zastavu.

Ovih dana svi ste svedoci kako se vodi velika rasprava da li treba grb i zastavu obnavljati u naše vrijeme.

U oslobođenim krajevima počela je obnova duhovnog i kulturnog života naroda.

Bela Gabrić
- Nastavit će se -

FELJTON

SLANKAMEN (4.)

Uporedo sa promjenama u životu i izgledu grada, dolazi do promjene i strukturi stanovništva. Pored vojne posade, i više ili manje romaniziranog stanovništva, u Acumincum se sve više doseljavaju stranci, među kojima je bilo i dosta orijentalaca, vjerojatno privučeni procvatom trgovine. Oni su sa sobom donijeli i svoje lokalne kultove, o čemu govore natpisi na pronađenim spomenicima posvećenim Jupiteru i Dalihernu, gdje se spominju i svećenici tih božanstava, a i fragmenti sa likom Mitre, koji je nađen na „Gradini“.

Na vojno-političkoj pozornici Istočnog Ilirika od I. do IV. stoljeća vode se manji ili veći ratovi. Agripa i vojskovođe velikog cara Augusta ratuju sa Amantinima, Cecina Sever u prvoj dekadi I. stoljeća smiruje Breuke, a Marko Aurelije svladava opasne Jazige i Svabe, a Konstancije ima problema sa Sarmatima pri kraju prve polovice IV. vijeka.

Dacije Trajan pogiba u ratu protiv Gota 251. godine, dok 268. godine Klaudije Gotski izvojeva slavnu pobjedu nad ubicama cara Trajana Dacija. Dioklecijan iz carskog Sirmiuma 290. godine upravlja ratom protiv Sarmata, na koje će i 357. godine, preko Slankamena, doći u Bačku i Banat i car Konstancije, sin velikog Konstantina. Gracijan, Konstancijev zet će od 367. do 383. godine ustuknuti u Sirmium pred Gotima, a još veća opasnost nadviće se nad carski Sirmium od Kvada, koji će provaliti u Srijem 374. godine.

Krajem III. i početkom IV. stoljeća dolazi do promjene vojne posade u Acumincumu. Prema obaviještenjima, koje nam pruža Notitia dignitatum (Oce XXXII) mjesto cohorte i Companorum, sada se javlja census equitam Constantinum i equitates sagitarii. To su bile elitne konjičke trupe bolje prilagođene taktici ratovanja barbarskih podunavskih plemena, znatno pokretnije i efikasnije u odnosu na novog neprijatelja.

Tokom IV. vijeka poslije Krista, Acumincum ne gubi na svome značenju, jer postaje važna baza i zajedno sa utvrđenjem kod današnjeg Titela, mostobran i uporište u ratovima vođenim sa Sarmatima na lijevoj obali Dunava. Da je utvrđenje na „Gradini“ baš u tom periodu bilo intenzivno korišteno, pokazuju, između ostalog, i mnogobrojni nalazi moneta iz IV. vijeka, koji u ukupnom fundusu rimskog novca sa položaja „Gradina“ imaju apsolutnu prevagu. Dalja povijest Acumincuma, u burnim vremenima seobe naroda, potpuno je nepoznata. Acumincum je gotovo sigurno dijelio sudbinu ostalih kastruma na ovom dijelu srednjodunavskog limesa.

Krajem IV. vijeka rimsko carstvo dijelilo se na dva dijela (istočni i zapadni dio rimskog carstva). Ovom podjelom se obilježava početak Bizanta sa sjedištem u Carigradu. Prema nekim podacima, oko 437. godine poslije Krista, istočna Panonija sa sadašnjim Srijemom pripadala je Istočnom rimskom carstvu, Bizantu. Baš u to

vrijeme na sjeverne granice Istočnog carstva, a naročito ovog dijela Podunavlja, počinje napad hunskog plemenskog saveza pod vođstvom Atila, koji je 441. i 442. godine napao i osvojio Sirmium. Hunska vlast u ovim krajevima nije bila dugotrajna, jer se, poslije smrti Atila, 453. godine, raspala i hunska država. Krajem V. i u prvoj polovici VI. stoljeća na ovom području su se vodile žestoke borbe sa Istočnim Gotima (Ostgotima).

Gote će prema istoku, Donjoj Meziji, potisnuti Gepidi, u čijoj državi se kao sastavni dio spominje i Srijem sa Sirmiumom kao političkim i vojnim središtem 537. g. Oni su do smrti Kunimunda 567. godine, foedusi-federati rimskih careva, Justinijana i (+567) u Justina II, posljednjeg kralja Gepida, čija je država postojala više od sto godina u Podunavlju.

Početak druge polovice VI. vijeka donio je nove etničke promjene u srednjem Podunavlju, dolaskom Avara, tursko-mongolskih nomada, koji su osvojili ovaj dio Podunavlja. Sve do pred kraj X. vijeka na području Srijema mijenjala se vlast Gepida, Langobarda i Avara. To je bio period kad su se na Balkan doseljavala i slavenska plemena.

*„Slankamen kroz povijest“
Marko Kljajić*

- *Nastavit će se* -

Više od sporta

PREKO SPORTA DO POVIJESTI

U Somboru je od 1. do 3. kolovoza održan moto-susret svih kategorija motocikla, među kojima i trotočkaša sopstvene izrade, choppera, „prerađenih” i doradenih originalnih motocikla i „old timera” - veterana. Ovaj prvi somborski moto-susret u stilu „hepeninga” protekao je uz kišu koja je uporno ometala izvođenje programa sva tri dana. Uprkos nepovoljnim vremenskim uvjetima, na „hepeningu” je učestvovalo više od stotinu motociklista i njihovih suvozača.

Predviđeni program je zbog kiše bio poremećen, ali je zato više vremena posvećeno druženju i razmjeni iskustva motociklista, razgledanju Sombora i upoznavanju učesnika moto-susreta sa njegovom poviješću. Razgledanje grada Sombora započelo je dolaskom motociklista u njegov uži centar, gdje su parkirali svoja vozila ispred Gradske kuće te šetnjom zaštićenim centrom grada. Turistički vodič je goste odveo u gradsku Vijećnicu koju je svojevremeno projektovao poznati njemački graditelj Bauer. Po riječima vodiča moglo se zaključiti da Sombor ima bogatu povijest i to već od momenta njegova stvaranja. Naime, grad Sombor je nastao na jednom od prirodnih zemnih oaza u močvarnom predjelu. U to vrijeme, naselje se sastojalo od više tzv. suhih otoka međusobno povezanih uskim mostovima i nasipima. Današnji grad je nastao isušivanjem močvarnog tla i nasipavanjem terena na predjelu današnje gradske Općine.

Učesnici moto-susreta mogli su se diviti lijepo ukrašenoj unutrašnjosti Vijećnice na čijem stropu se nalazi grb slobodnog kra-

ljevskega grada Sombora izrađen šezdesetih godina ovog stoljeća. Na njemu se veoma dobro uočavaju grbovi Hrvatske, Dalmacije, Slavonije te Erdelja što svedoči da je nekada ovaj grad bio centar Bačke - Bodrog Županije, istakao je turistički vodič. Ovo ujedno govori o značaju Sombora, koji je nekada bio centar regije sa širokim ovlaštenjima u ovom dijelu Habsburške monarhije. Što se pak samih grbova gradova dodijeljivanih od strane Habsburške monarhije, tiče, neki su nakon mađarske revolucije 1848. godine bili prepravljani uklanjanjem austrijskih i njemačkih elemenata i simbola sa njih, te su tako gubili svoju autentičnost. Svjedoci smo i danas sličnih pokušaja „prilagođavanja”.

Nadalje, u Vijećnici se mogla vidjeti i monumentalna slika „Bitke kod Sente”, koju je nakon završenih studija u Münchenu naslikao 1896. Nijemac Eisenhut Ferenc, rodom iz Bačke Palanke. Slika predstavlja bitku između turske vojske i združenih njemačkih i austrijskih snaga pod vodstvom Eugena Savojskog, u kojoj je turska vojska pretrpjela težak poraz, nakon čega je uslijedio Karlovački mir i definitivno napuštanje ovih teritorija od strane Turaka. I Sombor je

oslobođen turske vlasti te započinje njegova intenzivna izgradnja u europskom stilu, što je i danas vidljivo u načinu formiranja ulica, trgova, postavljanju spomenika, izgradnji značajnih građevina... Svoj stari izgled i prepoznatljivi europski utjecaj, Sombor je zadržao i danas, uprkos pokušajima nametanja nove urbanizacije. Sombor još i danas ima svoje nekadašnje kazalište sa nadaleko čuvenom akustikom, dobro očuvani enterijer u austrijskom stilu, ali i dobro posjećene kazališne predstave. Građevine se obnavljaju, zakonom zaštićeni objekti se čuvaju od propadanja, a baš ovih dana se završavaju radovi na obnovi platoa za fijakersku službu. Uzgred rečeno, fijakeri su u Subotici već odavno pali u zaborav.

Iako je neočekivano somborski motociklistički „hepening” prerastao u razgledanje grada i upoznavanje s njegovom poviješću, motociklisti su bili zadovoljni i odlučili su da se i naredne godine u još većem broju nađu na istom mjestu, kako bi nastavili međusobno prijateljstvo, ali i upoznavanje sa Somborom i njegovom predivnom okolicom.

Alexander Molzer

Pepsi Sziget '97.

SJAJ I TAMA FESTIVALA

Festival Pepsi Sziget je počeo 14. kolovoza u Budimpešti i trajao je sedam punih dana. Održan je na Omladinskom otoku na Dunavu, pod pokroviteljstvom glasovite svjetske tvrtke bezalkoholnih pića Pepsi. Po cijelom otoku su bili „razbacani” podijumi i šatori gdje je danonoćno „tekao” program. Na glavnoj sceni su nastupili: Animal Cannibals, Apollo 440, David Bowie, Mas fél, Motörhead, Galliano, Toy Dolls, Faith No More, Fluke, VHK, Rollins Band, Drums, Cardigans, Kispál és a Borz, Foo Fighters i drugi manje poznati „bendovi”.

Na otoku je bilo veoma mnogo zainteresiranih mladih posjetitelja. Tako je na koncertu David Bowie-a, koji je održan prvog dana festivala u znak početka ovogodišnjeg „tuluma” bilo nazočno 160.000 gledatelja.

Techno legende - Prodigy nisu nastupili, ali je mađarska grupa Korai Öröm dobro izvela svoju alternativnu ulogu, što je donekle smirilo izfrustriranu publiku.

Za razliku od ranijih festivala, na ovogodišnjem je

dosta bila zastupljena techno muzika. Osim klasičnih techno partija, pod „Tilos” i „Lovebarihad” šatorima, nastupile su techno grupe Anima Sound Sistem i Fluke. Fluke je nova techno grupa koja još nije stekla veći publicitet, ali je zato veoma oduševila „masu”.

I poslijepodnevni sati su na Pepsi Sziget festivalu bili dobro osmišljeni. Na otoku se moglo baviti „čudnovatim” sportovima, kao što je primjerice mali nogomet koji se igra na vlažnoj plohi punoj sapunice u velikom bazenu za napuhavanje, gdje su učesnici trčali bosi, strastveno „lomeći” ruke i noge.

Na cijelom otoku su za posjetitelje bili osigurani montažni objekti: kabine za tuširanje, toaleti, prodajna mjesta za kupnju odjeće, đinđuva, tople i hladne brze hrane - sve u „vašarskom” stilu. Svo vrijeme su bila osigurana dežurstva liječničke ekipe, a kola hitne pomoći su stalno cirkulirala otokom sakupljajući alkoholom onesposobljene učesnike, dok je u isto vrijeme sigurnosna služba „Sekuriti” dosta često, na svoje osobno zadovoljstvo, dijelila „pravdu”.

Što je puno, puno je!

C.M.

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini-urednik: Lidija Molzer, Uređivački savjet: Lazar Merković, Milivoj Prčić, Marko Kljajić, Ivo Kujundžić, Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, I. Milutinovića 31, tel&fax: 551-348, ž.m.: 46600-603-4-3338 SPP Subotica, HRID Subotica. List je registriran kod Ministarstva za informacije Republike Srbije pod brojem 2087. Izlazi mjesečno. Tisak: studio "Bravo", Braće Majera 43/a, 24000 Subotica

INTERVIJU - JEL DIVAN NA SAMO (4.)

- Neg da se mi vratimo našem divanu. Di je ča Losko dočekao kraj rata.

- Ta di bi? U laktariji. Napijo se i naglas mislijo o Ferencjoški pa ga žandari napili. Mislili da je madžarski jel možebit ostrijanski špiclo. No onda kad je bilo sve gotovo, puštili ga. Ta zaboravila sam ti kasti da mal nije posto novinar, ali nije prošo. Tijo je bit ratni dopisnik, još prije neg što su ga poslali na Talijane. Kaže on, kad ga zaustavila straža, da žuri na listiće. Tamo je nika strina pekla listića, a baš se kraj stražara našo novinar i to švapski, pa će mu: da bist žurnalist, a on njemu; ja? što bi nemački kazli da.

- Pa i?

- I, oma je ovaj čovik vidijo s kim ima posla, pa mu postavio da privodi s nemačkog, niku novinarsku smicalicu, al cigurna sam da ni dan danas puno novinarčića nezna šta to znači: Ente, gantz Blatt.

- I kako je on to priveo?

- Kako bi? Ko i drugi maflo: Ento ganca blato. Ajd da vidim tebe.

- Hm, pa sad probaću: Ente znači na nemačkom otprilike neprovirena vist, a u stvari Ente, u privodu znači patka, pa valjdar od tog dolazi, novinarska patka, to bi kazli kad novinar nema vist on slaže, a niki i poviruju: „gantz” je sav, potpun, a „Blat” je - list.

- Otac te bečarski. Pa nisi ti ni tako glupav, kako izgledaš, no nemoj se uvridit, jevo ti još jedan fićok.

- Pa ni Vi baš niste tuta-muta. Namazani ste samo tako.

- He, malo mi godina.

- No dobro, u stvari i nije dobro, jel ja više pripovidad neg Vi. Pa ajte dalje. Kad ste se udali?

- Kako je to pitanje? Pa ko i druga cura. Kad su doneli rakiju. Znaš, ondak je bilo malo fajinski momaka, pa još i gazdački.

- Vi ste ga odranije poznali.

- Šta tebi fali? Ti ko da nisi odaleg. Poznavali se moji i njegovi, a mi smo se upoznali, da ti pravo velim, samo vidili kad su ga doveli naogled. Šta da kažem, dopo mi se, a valjdar i ja njemu, jel oči su mu se tako caklile, ko mačku ispod kreveta.

- A pretelji?

- Ta mani. I moj i njegov bačo se oždrali ko svinji i na kraju zaboravili zašto se našli.

- Šta? Volili su pit?

- Ta koji Bunjevac ne voli lokat. Jeto vidim i po tebi, al na, nazdravlje ti bilo. Neg, da ti još ovo isripovidad. Uzeli se mi digod pod jesen, a Bože moj, zet mora doć babi na prvi disnotor. Znaš kadgod je to bilo puno huncutarija. Nije bilo radijova, televizora, televona, ali huncutarija je bilo. Zetu su obavezno umotali u sarmu živog vrepca, jel u crivo, misto dive nice nadili čutku, jel pod krevet prolili šerbu. Znaš, ondak nije bilo toliko onibusa, pa su gosti znali ostat i po nedilju dana. Kurtalo je bilo. Al da se joped vratim na disnotor. Uvatijo moj Lazar u taljige dva dobra mrkova, ta jedan, činimisker da je više vuko na riđu, al svedno, zasuko brkove i pridveče, ajd baki i didi u goste, jel, sutradan, poklade, pa će bit velik disno-

tor. Ondak nije bilo ovi đarski poluški iz kojekaki frižidera, već ko je malo gazda i malo držo do sebe, klaao je par komada. Lećini, Purčarevi, Kostići, pa ti su po desetak klali. Al joped sam očla dalje. Ujtru, kada smo ustali, ta nise onda pila kafa, moj bačo donese balon rakije na astal, a bilo je tu i bireša, narakijadu se oni pa hajd na klanje. Bože, oni svinji se dreče. Kažedu bačo, samo će dva. Jednog on, a jednog zet. Losko je znavo klati, valjdar je to u ratu naučio, a bačo, sikiru pa uglavu. Svinče padne, otrese papke i gotov. Navuku oni na nji, mislim na svinje, slame. Kadgod se palila sa slamom, a ne ovim miroštkim butanom. Ušli ti oni u malu kujnu, da još potegnu po koju, pa hajd da pale svinje. Naložili oni velike vatre, a baš nikako i dosta je ladno bilo, al ovima nije. Narakijali se pa čekaju da prva vatra izgori, kad, baćinog svinčeta nema. Vatra dogorila naprazno. Bireši se smiju, ali iza leđa, jel bačo su bili taki - oma priko ušivi. Janoš se prvi nasmijo i bačo mislidu; ta on je odvuko ranjenika, pa Janoša za grabanc; di je svinče?!

Janoš, samo što nije puštijo klisnicu.

- Nemoj, gazda tučeš, eno tvoj krmče je pod dudom.

I stvarno, svinče došlo sebi od sikire, ustalo i očlo. Ondak su ga uvatili i Losko ga redovno zaklo.

Bač Stipan

- **Nastavit će se** -